

•Nr: 85(13-14) • 26.10.1990 • Year: 5 •The Kurdish Newspaper

KURDISTAN PRESS

ROJNAMEYA 15 ROJÎN • 15 GÜNLÜK GAZETE

PRICE

BIHA • FİYAT

2.5 DM

10 Skr

3 G

2.5 Sfr

1 £

1.5 \$

•Tel; [46] Ø8-29 83 32

•Telex; 131 42

•Telefax; Ø8-733 95 54

ZINDANLARDA DİRENİŞ DEVAM EDİYOR!!

“ÖLÜM TABUTLUKLARINA HAYIR!”

ORTA SAYFALARDA

Dayatan görevler!

Orhan KOTAN

BAŞ YAZI

Irak'ın, Kuveyt'i işgali ile başlayan Körfez Krizi, Dünya'da olduğu kadar, bölgede de, politik dengeleri değiştirdi, uygulamada olan ve uygulanması düşünülen planları alt üst etti. Bu alt üst oluşun en yoğun biçimde yaşandığı alanlardan birisi ise hiç kuşku yok ki Türkiye'dir. Türkiye'de özellikle parlamentonun çalışmaya başlaması ile birlikte beklenen en önemli politik gelişme Kürt sorununun ele alınması olacaktı. Bir yandan AT ile olan ilişkiler ve Batı Avrupa'nın Kürt sorunu ile ilgili uygulamaya geçirilmesini istediği programlar, diğer yandan militarizmin dayattığı politikalar ve de en önemlisi Kürdistan'dan yükselen isyan dalgası, TC parlamentosunun önüne artık kaçınılmaz mümkün olmayan Kürt sorununu getirip koymuştu. SHP Genel Başkanı E. İnönü'nün ABD gezisinden hemen sonra hazırladığı *Kürt Raporu* gündemde duruyordu ve ANAP, bu rapora alternatif olarak kendilerinin de Kürt Sorununa çözüm getirecek bir tasarımı meclise sunacağını belirtiyordu. Böylece iktidarı ile muhalefeti ile ortak bir karara varıp, Kürt sorununa ortak bir çözüm bulunması için çalışmalar hızlandırılacaktı.

Beklenen en önemli konu ise, Ağustos'ta sonuçlanacak olan Ordu içi emeklilik, tayin ve terfi işlemleri idi. Herkesin bildiği bir gerçek, militarizmin Ağustos içinde büyük ve kanlı provakasyonlara başvuracağı ve kendi çözümünü dayatacağı kadroları Ordu kademelerine getireceği idi. Nitekim, Temmuz ayının görece sakin ve sessiz geçirilmesi de fırtınadan önceki durgunluğun göstergesi idi. Temmuz ayı boyunca, SS (Sürgün Sansür) Kararnamesi diye adlandırılan Kanun Kuvvetindeki Kararname'ye dayanılarak, basına, Kürdistan'da olan bitenler aktarılmadı. Aktarılanlar yayınlanmadı. Yüksek Askeri Şura'nın toplandığı gün ise, sömürge valisi Hayri Kozalçioğlu -daha önceden planlandığı her halinden belli olan- bir basın toplantısı düzenledi. Basın toplantısının topluma ve ilgili mercilere vermek istediği mesaj -bütün bir Temmuz ayı boyunca SS kararnameye kölece boyun eğen- Bab-ı Ali basınının manşetlerine tırmandı. Buna göre kahraman Türk askerleri hunharca katledilmişti. Ayrılmışlar bölgeyi kan gölüne çevirmişlerdi. Vb.

Bu Ağustos ayı boyunca gazetelerden okuyacağımız, TV'lerden izleyeceğimiz propagandaların genel çizgisi idi. Ve temel amacı da Yüksek Askeri Şura'nın militarist programını hükümete onaylatmaktı. Bu gürültü içinde Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri, sessiz sedasız değiştirildi. Olay, gazetelerin ikinci, üçüncü sayfalarında yer aldı.

Ne var ki evdeki pazarlık, çarşıya uymadı ve 2 Ağustos'ta, Saddam, Kuveyt'i işgal etti. 3 Ağustos'ta ise, Sömürge Valisi'nin direktifleri ile manşetlere tırmandırılan kanlı haberler ortadan kayboluverdi. Buysa uzun bir zaman dilimi içinde hazırlıkları yapılan militarizmin programının şid-

detli bir dış müdahale ile biçim değiştirmesi demektir. O kadar ki, TC militarizmi 12 Eylül döneminde bile yapamadığı, yapmaya cesaret edemediği girişimleri ardı ardına hayata geçirmeye başladı. Bunlar arasında, -Kürdistan Press'in bu sayısında okuyacağımız gibi- camide imam katletmeye kadar boyutlanan ve her gün her saat işlenen cinayetleri saymak gerekli. Bu vahşi uygulamalar yanında, örneğin, Şırnak'ta 38 köyden, 27'sini boşaltma eylemleri, ve de asıl, Avrupa Konseyi'ne kafa tutarak, ortaya çıkan yeni durum(!) nedeni ile *Doğu ve Güneydoğu*'da insan haklarının ihlal edilebileceğini, bunları öne çıkararak Türkiye'yi eleştirmekten geri durmaları gibi devlet terörüne Avrupa'dan da onay alma girişimleri var... TC'nin ne insan haklarına, ne uluslararası hukuk kurallarına uyan bu tutumuna, Batı Avrupa ve İskandinavya demokrasilerinin de tamimatına ikiyüzlü politikalarını eklemek gerekli.

Dış müdahale (Körfez krizi) bir dizi çelişmeyi de saflaştırdı. Bir yanda savaş alarmları nedeni ile askerler politika belirlemeye başladılar. Öte yandan politikası toplumun her kesiminde ağır eleştirilere uğrayan Özal, sivilrilip öne çıktı. Özal, ne burjuvazinin önemlice bir kesiminin ve ne de muhalefetin, çok çeşitli nedenlerle kabul etmesi mümkün olmayan planlar, projeler öne sürdü. Bunları saklısız gizlisiz tartıştı. Savundu. Bölgenin coğrafyasının değişeceğini bile öne sürerek, Meclisin yetkilerini Bakanlar Kuruluna devretmesini sağladı. Ardından da ABD'ye uçtu.

Özal'ın ABD gezisi de başlıbaşına olaylarla, skandallarla geçti. En önemlisi ise, Özal'ın, Bush ile özel görüşmesiydi. Türk Dışişleri Bakanı Ali Bozer bu görüşmeye alınmamıştı. Daha sonra, Ali Bozer görevinden istifa etti.

Özal'ın, Başkan Bush ile, kendi Dışişleri Bakanı'nın bile tanık olmasını istemediği ölçüde gizli nitelik taşıyan pazarlığı neyi içeriyordu? Hiç kuşku yok ki, en başta, Kürt Sorununu! Çünkü, Özal, Bush ile görüşmesinden önce, Körfez politikası ile ilgili olarak o kadar açık ve net bir tavır almıştı ki, bunları Bush ile tartışmasının herhangi bir sakıncası yoktu. Konu kesinlikle Kürtlerle ilgili idi ve Özal, Kürtlerin içine çekilecekleri cehennemden, kendi Dışişleri Bakanı'nın bile bilgi sahibi olmasını istemiyordu.

Sorunu yalnızca olumsuz yanı ile ele almayı düşünmüyorum. Elbette ki Bush - Özal görüşmesinin bu en gizli aşamasında ele alınan Kürt sorununun Kürtler açısından -özellikle TC'nin devlet politikasına ters düşen- olumlu yanları da olabilir. Bunun şaşılacak bir yanı yok. Fakat, ABD açısından gizli olmayan, TC açısından ise Dışişleri Bakanı'nından bile gizlenmeye çalışılan bir planın şöyle ya da böyle Kürtlerin mücadelesine yeni kördüğümler atacağına da kesin gözüyle bakılabilir.

Buna bağlı olarak Körfez Krizi'nden sonra TC'de öne sürülen politikaların utanç verici bir halk düşmanlığından başka bir şey olmadığını belirtmek gerekir. Türk politikacısı, Türk bilim adamı, Türk yazarı, Türk sendikacısı, hep beraber el ele vererek, Körfez krizinden çok, krizden sonra Kürtlerin muhtemelen elde edecekleri haklar üzerinde kafa yordular. Kürtlerin elde edecekleri haklardan TC'nin nasıl etkileneceğini, muhtemel bir Kürt devletinin, TC için ne dehşet verici bir kabus olduğunu anlatmaya çabaladılar. Büyük bir panik içinde dile getirilen bu görüşlerde, ilerici - gerici; sağcı - solcu ayırımı yapmak gerekmiyor. Bu yazılarda devlete akıl vermeyi bir görev olarak karakterlerinin mayası haline getiren elit bir tabakanın gelenekselleşmiş tutumu var. Bütün bir tarih boyunca olduğu gibi, şimdi de TC militarizminin programına hizmet edilmektedir. Bunlar bir yanı.

Diğer yanda ise Kürt siyasi hareketleri, demokratik örgütleri ve Kürt aydınları duruyor. Gerek Dünya'da ve gerekse Türkiye'de politik gündemin birinci sırasında ele alınan, Saddam'ın kişiliğine ve / veya onun kişiliğinde ifadesini bulan rejime karşı planlar, programlar ele alınırken, mutlaka hesaba katılması gereken bir güç olarak değerlendirilen Kürtlerin, ne politik partileri, ne demokratik örgütleri ve ne de aydınları seslerini gerekli ve yeterli biçimde duyuramadılar. Yalnızca Kürt Haber Ajansı (ANK)'nin yoğun çabaları ile Irak Cephesi'nin çalışmaları kısmen kamu oyuna duyurulabildi. O da, esas olarak Suriye'de sürdürülen çalışmalarla sınırlı kaldı. Ayrıca Ceph'e'nin Paris'te düzenlediği basın toplantısını da önemli bir girişim olarak kaydetmek gerekir.

Elbette ki, cehennem merkezinde duran Irak Kürt hareketinin, olaylar karşısında serinkanlı, titiz ve dikkatli bir politika izlemesi anlaşılır bir şeydir. Ne var ki, bölgenin politik coğrafyasının değişmesinin kaçınılmaz olduğu böylesine tarihsel bir momentte, genel olarak Kürt hareketinin özel olarak da Irak Kürdistan Cephesi'nde örgütlü Güney Kürdistanlı hareketlerin kendilerini somut programlarla ortaya koymamaları, politik ve diplomatik çalışmalarını genişletip, derinleştirmeleri pek de anlaşılır bir şey değildir. Sorun, yalnızca siyasi hareketlerle ilgili ve sınırlı da değil. Özellikle Batı Avrupa ve İskandinav ülkelerinde etkin demokratik örgütlerle ve sayıları artık bir hayli fazla olan Kürt aydınları ile de ilgili...

Politik partilerin, ortak platformlarda bir araya gelerek, üzerinde yoğun pazarlıklar yapılan Kürt ulusunun içinde bulunduğu nazik durumu enine boyuna tartışmaları, tartıştırmaları; alınması gereken tedbirleri, izlenecek politikaları saptamaları beklenen bir şeydi. Bu olmadı. Kürt demokratik örgütlerinin toplantılar, paneller düzenlemeleri; gerek kendi kitlelerine ve gerekse kamu oyuna sorunu anlatabilecek, Kürt ulusunun mücadelesinin haklı ve meşru muhtevasını açıklayabilecek; mücadeleye destek ve dayanışma sağlayacak girişimlerde bulunmaları beklenen bir şeydi. Bu da olmadı. En önemlisi de Kürt aydınlarının suskunluğu. Kürt aydınlarının lokal girişimler dışında pek sesi duyulmadı.

Konu ile ilgili olarak üzerinde ısrarla durulması gereken temel sorun ise şudur: Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı Balkanların ve Yakınasya'nın politik coğrafyasının yeniden çizilmesi ile sonuçlanmıştı. Bu alt üst oluş içinde Kürtler maddi bir güç olarak ortaya çıkmadılar. Burada tartışılması mümkün olmayan bir dizi nedenle, savaş sonrası Kürdistan parçalanıp sömürgeleştirildi. Bu gün, gerek nitelik ve gerekse biçim itibarıyla farklı olmakla beraber benzeri bir durum yaşanıyor. Doğu Avrupa'da sistem çöktü. DDR, tarihten silindi. Sovyetler Birliği kayıyor. Dünyanın sistemler arasında bölünmesinin yarattığı politik denge yok oldu. Kürtlerin bu alt üst oluş sürecinde maddi kazanımlar, yeni politik biçimler kazanabilmeleri, herşeyden önce kendi güçlerinin izleyecekleri politikalara, ortak ve kararlı mücadelelerine bağlı.

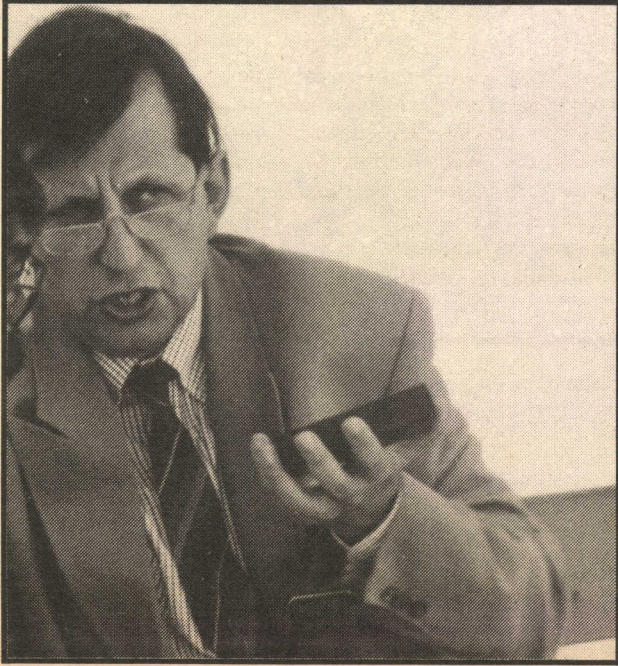
12 Eylül sonrası Suriye ve Irak'ta Kürt hareketlerinin ortak bir merkez, ulusal bir otorite yaratma olanakları doğmuştu. Bu olanaklar iyi kullanılmadı. Özellikle Kuzey Kürdistanlı siyasi güçler için acılı bir muhaceret dönemi başladı. Örgütler, dağıldı, daraldı, işlevsiz kaldı. Fakat hayat ve kavgaya durmadı. Kürt ulusunun üzerindeki vahşi uygulamalar derinleştirilerek sürdürüldü. Maddi hayat Kürt hareketlerini, birliğe, ortak hareket etmeye zorladı. Zorluyor. Ulusal bir kongrede, ulusal bir kongreye bir araya gelmek için daha ne beklenilmektedir!

“Bir alt üst oluş süreci yaşanıyor. Bu süreçte Kürtlerin yeni politik biçimler kazanmaları herşeyden önce kendi güçlerinin ortak ve kararlı mücadelelerine bağlı.”

••• Akdeniz Araştırmalar Enstitüsü 26-28 Eylül günleri arasında Yunanistan'ın başkenti Atina'da "Modern Türkiye" konulu bir sempozyum düzenledi. Çok sayıda Yunan ve Türk bilimadamının konuşmacı olarak katıldığı sempozyumda "Türk Ekonomisi", "Türk Toplum ve Politik Dinamikleri", "Türk Kültürü", "Türkiye'de Milliyetler", "Türkiye'de İslamın Rolü", "Türk Tarihi", ile "Türkiye'de Kürt Sorunu" konularında birçok görüş ileri sürüldü.

ANK Atina Bürosu'ndan arkadaşlarımız, Sempozyumda "Çağdaş Türkiye'de Milliyetler" konusunda konuşmacı olan Paris Üniversitesi profesörlerinden Stefanos Yerasimos, "Çağdaş Türkiye'de Kimlik ve Tarih" konusunu sunan Doçent Mete Tuncay ve "Çağdaş Türkiye'de İslam Ögesi" konusunu sunan yayıncı-yazar Murat Belge ile görüştüler. •••

Stefanos Yerasimos

Foto; ANK

Stefanos Yerasimos

"Türkiye'nin en önemli sorunu Kürt sorunudur"

□ Körfez krizinin Türkiye'ye yansımaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

□□ Sovyet Rusya ve Doğu Avrupa'daki gelişmelerden sonra, Türkiye önemli ölçüde stratejik önemini yitirmiş durumdaydı. Bu durum Türkiye için büyük bir sorun olmaya başlamıştı. Körfez'deki durumdan dolayı şimdilik Türkiye'nin stratejik öneminin arttığı görülüyor.

Türkiye eskiden beri, diyebiliriz ki, Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarından, 19. yüzyıldan beri ve daha sonra, Batı'dan yardım almak için ve biraz da Batı'nın görüntüsüne girmek için kendi jeo-politik, stratejik konumunu saptamıştır. Bu son zamanlarda değil, son aylarda bir sorun olmaya başladı. Çünkü Türkiye'nin politik önemi azalmıştı. Şimdi Körfez'le ilgili yeniden önem kazanıyor. Türkiye bu nedenle Batı'nın Irak'a karşı yaptığı harekete katılmak istiyor.

□ Türkiye'yi yakından izliyorsunuz. Türk hükümeti geçen Nisan ayında 413 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyi çıkardı. Olağanüstü Bölge Valisi'ne geniş yetkiler tanıyan bu kararnamenin etkileri ne olabilir?

□□ Bu kararnamenin doğrudan ne tür etkiler doğuracağını bilemiyorum. Ancak, Türkiye'de önemli bir gelişme var. Birkaç yıl önceye hatta 2-3 yıl öncesine kadar konuşulmayan şeyler konuşuluyor. Türkiye'de Kürt sorunu konuşuluyor, bazı olaylar çıkıyor. Aslında bunlara sansür koymaya çalışmak hiç bir yarar getirmez. Çünkü Türkiye'de yazılmayan şeyler belki yurt dışında yazılacak. Yurt dışından Türkiye'ye gelecek,

belki değiştirilerek, hatta belki abartılarak gelecek. Bence Kürt sorununun konuşulması, bu olayda artık askeri bir operasyonun ötesine gidilmesi gerekiyor. Sorunun herkesçe konuşulması tartışılması önemlidir. Bu kanuna kısmen karşı çıkılıyor. Çünkü dergiler kapatıldı. Zaten Kürt bölgesinde olan olaylar askeri bildiriyle veriliyor. Onları kontrol etmenin imkanı yok, fakat bunlar sorunun çözülmesi için herhangi bir yarar getirmiyor. Herkes her şeyi açık açık tartışsın, o zaman hangi sözlerin, lafların ve yazıların propagandada, hangilerinin ise açık bir tartışma ve ve sorunu ileri götürmeye yaradığı anlaşılacaktır.

□ Kürt sorunu hakkında ne düşünüyorsunuz?

□□ Kürt sorunu bu sabah konuşulduğu gibi, bütün Ortadoğu'da çözülmemiş son milli sorundur. Bunun çözülmesinin nedeni, Kürt milli hareketinin Ortadoğu'da milli devletlerin oluşmasından, var olan sınırların kabul edilmesinden sonra kendisini ortaya koyabilmesinden dolayıdır. Daha önce böyle bir sorun vardı, fakat bu milli bir sorun olarak görülmemiştir. Tam görüldüğü sırada, 1918-23 arasında Ortadoğu'da yeni devletler kurulurken, o zaman belki bir Kürt devletinin kurulmasının da imkanı vardı. Zaten Sevr Antlaşması'nda da bu durum kararlaştırılmıştı. Fakat o zaman Kürt milli hareketinin yeterince oluşmamasından dolayı bir sonuca varılamamıştır. O dönemde kurulan devletler milli ideolojilere göre oluştu. Türkiye olsun, Irak olsun, Suriye olsun o dönemde

sınırları belirlenen devletlerdir. 1918 den sonra değişmeyen tek sınır İran sınırır. Bugünkü Türkiye-İran sınırı tam 17. yüzyıldan kalma bir sınırdır. Oysa diğer sınırlar 20. yüzyılda değişmiştir. Bu durumda Kürtler üç ülke arasında kalmıştı. Bütün bu ülkelerin oldukça sıkı bir milli ideolojileri vardı. Ve bu ülkeler, sınırlarının hiçbir zaman değişmeyeceğine inanmışlardır.

Sorun bu şekilde ortaya çıktığı için çözümü de çok zordur. Bu sabah Kürt sorunu üzerine konuşan arkadaşlarımız şöyle dedi: "Bu sorun, Kürt milliyetçiliğinin Türk milliyetçiliği ile çatışmasıdır..." Burada iki milliyetçiliğin çatışması olduğuna göre, milliyetçilik kavramlarından kimse ödün vermeyecektir. Kimse ödün vermeyince sorunun çözümü nasıl olacaktır? Askeri yönde mi çözülecek? Askeri yönde çözülmeye kalkılırsa, kısa dönem içinde Türk Devleti daha güçlüdür. Çözüm bu şekilde, yani milli görüşlere göre ele alınırsa, çözüm o zaman anlamlı olacaktır.

Bugünkü şartlarda askeri çözüm Türkiye'nin lehinedir. Ancak bir Ortadoğu savaşının içinde, büyük bir kargaşalıkta şartlar değişebilir. Çözümü başka bir şekilde ele almak gerekirse, o zaman katı milliyetçilik sınırları içinde olmamız lazım. Yani anlaşma, tartışma, kültürel özerklik vb. olması lazım. Fakat bunu yapabilmek için de mentalitelerin değişmesi gerekir. Bugünkü TC mentalitesinin değişmesi lazım. Aynı şekilde belki de Kürt milliyetçiliğinin ölçülerinin, mentalitesinin de değişmesi gerekir sanıyorum.

□ Kürtlerin Kurtuluş mücadeleleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

□□ Tarihe biraz bakarsak Osmanlı İmparatorluğu içindeki halklar, milli hareketlere geçmeden önce, bağımsızlıklarına kavuşmadan önce, kendi içlerinde bir iç devrim yapmışlardır. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu için deki Rumlar, Yunan milletine dönüşmeden önce, kendi içlerinde bir devrim yapmışlardır. Kendi toplumu içindeki din ve papaz hiyerarşisini atmış ve burjuvazi hakim hale gelmiştir. Okullardan papazlar atılmış, papazların gücü azaltılmıştır. Bu hale geldikten sonra devrimini yapmaya başlamıştır. Ermeni toplumu da aynı şeyi yapmıştır. Ermeni toplumunun

1810-20 ile 1860-70 arasındaki büyük kavgası kendi iç dokularıyla olmuştur. Bu kavga daha sonra 1870'den, 80'den sonra dışa karşı, yani Osmanlılara, Türklere karşı bir mücadeleye dönüşmüştür. Aynı şey Kürtler için de sözkonusudur.

Şimdiye kadar milli anlayışı geliştiremeyen uluslar, kendi iç dokularına karşı iç devrimlerini tamamlamak zorundadırlar. Örneğin bugün ilginç bir durum mevcuttur. İran'da Kürtler vardır. İran Kürtlerinin dertleri İran devletine karşıdır. İran-İrak savaşında Irak'ın yanında olmuşlardır. Irak Kürtlerinin dertleri de tam tersidir. Onun içindir ki, büyük krizlerde, uluslararası sorunlarda İran'daki, Irak'taki ve Türkiye'deki Kürtlerin bir politikası olamıyor. Bunu açık açık görüyoruz. Bunlar aşılmanın bir sonucu varamayız. Demek ki, iç devrim, iç koordinasyon, iç milli strüktür, onun politik elemanları partiler vb. kurulması lazım ki, bir sonuca varılabilsin. Yunanlılar, Ermeniler, Bulgarlar bunları yapmışlardır ve sonuca varmışlardır.

□ Kürtlerin ortak, merkezi bir politika sürdürmeleri gerektiğini mi söylüyorsunuz?

□□ Her milletin sosyal bünyesinde ortak olan yanları ve farklı olan yanları vardır. Yani, Kürt milletinin içindeki sosyal farklılıkları yanından çeşitli partiler olabilir. Örneğin, merkez partisi, sol parti, sağ parti olabilir. Öte yandan İran Kürtleri, Irak Kürtleri, Türkiye Kürtleri ve Suriye Kürtleri partisine gerek yok. Kürtlerin çeşitli sosyal gruplarını temsil eden partileri olabilir. Bu tek partilicilik değildir. Ama parça esasına dayalı partiler kurarak, Kürtler kendi içlerinde bölücülük yapıyorlar. Diğer ülkelerin sınırlarına kendilerini adapte ediyorlar. O acayip bir şey.

□ Türk-Yunan dostluğu konusunda ne düşünüyorsunuz? Bu ilişkilerde Kürt sorununun yeri nedir?

□□ Bu sempozyumda çeşitli şeyler konuşuluyor. Şimdi buradaki Yunanlılar konuştuğu zaman akıllarında şöyle bir şey var. Türkiye hükümeti olarak, devlet olarak dost görülüyor. Çok basit bir düşünceyle, Türkiye'yi zor duruma sokabilecek her durum bizden yanadır, mantığı ön plana çıkıyor. Böylece bazı Yunanlılar ateş-

li Kürt yanlısı oluyor. Bazıları "Türkiye'de islamcılık gelişiyor" diyor. Neden? Çünkü islamcılığın gelişmesi Türkiye'yi Ortak Pazar karşısında, Avrupa karşısında geriletecek. Bu demek değildir ki Türkiye'de bir islami hareket sorunu yoktur. Vardır. Türkiye'de Kürt sorunu da vardır. Hem de nasıl bir sorun. En önemli sorun bugün Kürt sorunudur. Fakat bu toplantıdaki düşünce, Akdeniz'e yakın olan, birbirine yakın yaşadığımız bu halkı tanımak, sorunlarını öğrenmek, ortak noktaları tespit etmek değildir. Daha çok hasım bir devlet olarak görülen Türkiye'ye karşı onu zor duruma sokacak ne varsa öne sürülmektedir. Bu bakımdan, bence, sorun üzerinde gerekli ve doğru bir biçimde durulmuyor.

Kürt sorununda Yunanistan'ın Türk resmi tavrına karşı çıkması gayet doğal ve doğru bir şeydir. Türkiye'deki entellektüeller 60'lı yıllarda, 1915'te bir Ermeni katliamı olduğunu kabul etmek üzereydiler. Bu yönde tartışmaya başladılar. Sonra Batı'da bir Ermeni katliamı sorunu tartışılmaya başlayınca, belli bir yere kadar Ermeni sorununu tartışmaya yakın olan entellektüeller de kendi içine kapanarak, sorunu tartışmaktan vazgeçtiler. Aynı durum şimdi Kürt sorununda da olduğuna söyleyebiliriz. Kürt sorununu ele almaya açık olanlar, bunu bir tehlike olarak görürse, aynı Ermeni sorununda olduğu gibi; "aman efendim ben bu konuyu konuşmam, çünkü onların bize kasıtları vardır" diyerek, kendi içlerine kapanabilirler. Yani belli bir noktadan sonra, bir Türk niteliğine, milli bir Türk tavrına bürünme gereği görülebilirler. İşte buna yol açmayacak bir diplomasi gerekir. Çünkü, bu konulara ne de olsa diplomasi önemlidir. Bu düzeyde iki kesim arasında bir tartışma ortamı açılabilirse iyi olur. En kötü şey, bu tartışma zemininin ortadan kalkmasıdır. Herkes kendi pozisyonunda, "Efendim ben konuşmam, bu iş çığrandan çıktı, bir şey diyemem" durumuna gelmemelidir.

Murat Belge

“Türkiye'nin kilit sorunu Kürt sorunudur!”

Murat Belge: “Kürt sorununun çözümüne doğru en azından ciddi adımlar atılmadıkça Türkiye hiçbir sorununu çözemez.” Foto; ANK

□ Körfez krizinin Türkiye'ye yansımaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

□□ Türkiye'de Körfez krizi konusunda aşağı yukarı iki ana görüş ortaya çıktı. Bu görüşlerin daha değişik kolları olabilir. Bunlardan biri, Türkiye'nin dış politika konularındaki geleneksel yaklaşımının devamı gibi bir şey. Bir şekliyle, öteden beri söylenen Atatürk'ün “Yurtta sulh, cihanda sulh” sözüyle ifade edilen, gerçek anlamda da adını koymak gerekirse, izolasyonizm denilebilecek bir tavır. Türkiye'nin dış politikada kendine daha yakın gördüğü toplumlar, ülkeler vardır. Onun dışındaki dünya sorunlarına da o çerçevede, bu ittifaklar çerçevesinde yaşar. Fakat bir şey yapmaz, bulaşmaz, mümkün merteye taraf olmama-ya çalışır dünyadaki sorunlarda.

Özellikle Körfez krizi gündeme geldikten ve Özal, Amerika ile birlikte davranma kararını verdikten sonra, bu dış politika, solun da eleştirilerine neden oldu. Solun yeni çerçeve içinde savunduğu görüş, “Türkiye'yi savaşa sokmayın”, “Türkiye'yi tehlikeye atmayın”, “Türkiye'yi maceraya atmayın” bunun yanı sıra “Araplarla aramızı bozmayın” oldu. Bunun daha farklı formüllendirme biçimleri de olabiliyor. Örneğin, Irak bir üçüncü dünya ülkesidir, Irak'a yapılacak bir müdahalede, biz üçüncü dünya ülkeleriyle ilişkilerimizi bozmuş oluruz, işte bu yanlıştır türünden... Özünde savaşa karşı olmak gibi mutlaka doğru, gerekli bir tavrıdır bu yaklaşım. Ama bence birçok bakımdan duruma uygun değil. Bu anlayış bana, dünyanın yaşamakta olduğu yeni aşamanın siyasi gereklerinden tamamen kopuk gibi geliyor.

Savunulan ikinci çizgi -bir bakıma- Özal'da temsil olunuyor diyebilirim. Ama ben Özal'ı hiçbir zaman tam olarak anlıyamıyo-

rum. Gerçi biraz uzatacağım ama, bu bilgi teorisi tartışmalarında, felsefede bir şey vardır. Bazı filozofların öne sürdükleri bir şey: Ancak bilebildiklerini bilirsin. Tamamen senin tasavvurun, havsalan dışında olan bir şeyi bilemezsin... O anlamda Özal da bana çok yabancı geliyor. Bir türlü benim havsalam içinde değil, ne yaptığını, ne ettiğini kısmen anlıyabiliyorum, kısmen anlayamıyorum. Çok kaba çizgileriyle, Saddam olayında aldığı tavır bana doğru geliyor. Ama endişem var! Bu endişe de kendisinin söylediği bazı sözlerle dayanıyor. Onun dışında şüphelerle birlikte, bir de mesela, Özal'ın “Ortadoğu'nun haritası yeniden çizilecektir,” gibi sözleri var. Tamam, böyle bir tahminde bulunabiliriz. Sanırım bu çok ihtimal dışı bir olay değil, ama bütün bunları söylerken, bu haritanın çizilişinde Türkiye'nin de haritasının değişmesi gibi bazı düşünceler de var mı? Eğer bu varsa beni çok tedirgin eder. Kişi olarak bence şu çerçevede bakılmasında yarar var ve bu çerçeveden bakan az kişi var gördüğüm kadarıyla Türkiye'de.

Bunu bir yanı sıra ister istemez 1989'da başlayan bir yeni sürecin uzantıları arasına koymak gerekiyor. Bu yeni süreç hepimizin bildiği gibi, Doğu Bloku'ndaki çöküntü, büyük değişim... Buna devrim diyenler var. Fakat belli ki dünya çok radikal bir şekilde değişti. Bu değişimin pek çok düzeyde, pek çok sonucu yaşanacak. Bu çerçeve için olayı kısaca özetlersek, eskiden Amerika ve Sovyetler'de temsil olan iki kutba bölünmüş bir dünya vardı. Bu iki kutup bir tür dünya merkezi oluşturuyordu. İki kutup da olsa bir denetim vardı. Yani, merkezin merkez dışı üzerinde bir denetimi vardı ve bir takım olaylar artık ölçülerin dışına taşmaya başladığında, bu kutuptan ve setten

oluşan merkez, bir tür denetim getirebiliyordu buraya. Şimdi dünyanın her yerinde merkezci bir yapıdan, merkezin zayıfladığı bir yapıya geçilirken, merkez dışında bir takım mahalli yeni güç odakları oluşabilir... Güçlü Çin İmparatorluğu zayıfladığında, savaş beyleri denilen feodal derebeyleri türemiştir Çin'de. Dolayısıyla dünyadaki bu dengelerin değişmesi de -bütün dünyada bir eşitsiz gelişme olduğuna göre dünyanın her yeri aynı güçte değil- çeşitli bakımlardan bir takım başka iddiaları olan ve bu iddiaları için de fiziksel dayanakları olan güçleri, yeni güç odakları durumuna getirebilir. Nitekim Irak bunun ilk örneği... Benzeri başka yerlerde de olabilir.

Şimdi başka bir şeye de değinmek istiyorum. Doğu Bloku'ndaki, Sosyalist Blok'taki değişimle ilgili bu olayın olması, sosyalizmin bu duruma gelmesi, Dünyada, Batı Blokunda bir şey başlattı. Yapay “Sosyalizm” gibi bir şeyden dünya kurtuldu. Medeni beyaz insanlar tekrar bir araya geliyorlar, Avrupa Birliği kuruluyor, Batı Birliği kuruluyor ve işte bunlar uygar insanlar. Onların dışındakiler de uygar olmayan insanlar. Artık çeşitli nedenlerle vahşi kalmışlar, onların sorunlarını çözme biçimi kanlı oluyor, şiddete dayanıyor... Bu bizi ilgilendirmez, bizim dünyamız var, bizden olmayanların dünyası var, gibi bir bakış. Bu dediğim bir sağ bakış. Buna karşılık sol da henüz çok dağınık, tam felsefesi ve teorisi yok. Çünkü, bir şaşkınlık var. Ama buna karşı olması gereken de bir direnç. Hayır, dünya bizim dünyamızdır, biz dünyalıyız! Dünyada olup biten herşeyden biz sorumluyuz gibi bir anlayış.

Irak olayının ortaya çıkışıyla, sanıyorum bu iki anlayışın sözcüleri de ayrılmaya başladı. Yalnız burada tuhaf olan ABD'nin şimdiye kadar bizim ABD'den beklediklerimizle pek kolay bağdaştıramıyacağımız bir şekilde Irak'a karşı ilkeli davranması. Buna sevinmek gerekir. Çünkü Irak, İran'a saldırırken de bir insanlık suçu işliyordu. Ama o zaman Irak'ın bu davranışı Amerika'yı pek fazla tedirgin etmemiştir, nitekim sonuna kadar desteklediler. ABD, uluslararası hukuk kavramını ayakta tutma gereğini duyuyorsa, umarım başka konularda da benzer tavırlar alır. Örneğin, Filistin sorununa da uluslararası hukuk açısından bakmaya başlar. Şimdiye kadar öyle bakmıyordu. Uluslararası hukuk diyorum, bu demin söylediğim şeye doğrudan doğruya bağlı. Birileri ben daha fazla güçleneceğim iddiasıyla bugün Saddam, yarın başkası... Örneğin, Hindistan'la Pakistan arasında ciddi bir sorun sürüyor. Keşmir sorunu. Yarın öbür gün burada bir savaş çıkabilir, olmayacak bir şey değil. İkisinde de nükleer silah var. Nükleer silah kullanmaya başlayabilirler. Bu milyonlarca insanın hayatı demektir. Şimdi ben bu dünya üstünde yaşayan bir insan olarak ne diyeceğim? Pakistan'la Hindistan ne halt ederlerse etsinler mi diyeceğim? Yoksa, ben bu dünyada kendimde dahil bütün insanların daha da insanca yaşamalarını istiyorum mu diyeceğim? Bunu diyeyeksem, bu olay beni ilgilendiriyor demektir, herhangi bir şekilde tavır almak zorundayım. Yarın Afrika'nın ortasında bir adam kalkar benim ülkemizin deniz kıyısı yok, der ve deniz kıyısı olan bir ülkeye saldırır. Ne yapacağım, tarafsız mı kalacağım?

Kalamam. Bu anlamda Amerika'nın yaptığı doğru tabi.

Bunu, bu uluslararası hukuku, yeni dengelerle ortaya çıkan duruma uyacak hukuku sağlamak için, uluslararası bir kuruluş lazım. Bu da bugünkü yapıda Birleşmiş Milletler'dir. Ama Birleşmiş Milletler'in kendisi bugünkü durumda böyle bir görevin üstesinden gelecek yapıya, mala ve güce sahip değil. Dolayısıyla hedef -şu anda zaten bu hedef kendini göstermiş durumda- Birleşmiş Milletler'i bu güce erdirmektir. Ama BM bu güce erişene kadar Saddam'ın haydutluğuna da kayıtsız kalınmaz. Çünkü ortada bir haydutluk var. Bugün bu haydutluk Kuveyt'in işgali şeklinde tecelli etti. Kuveyt'i beğenmeyebiliriz. Ben de beğenmiyorum. Bana ne bir şeylikten. Ama bu bir örnektir. Her güçlü olan memleket şu veya bu nedenle beğenmediği komşusunu gidip ilhak ederse, bu işin içinden çıkılmaz. Dediğim gibi bu, Irak'ın bugün yaptığı bir şey, evvelsi gün de yaptığı bir şey vardı. İran'a durup dururken savaş açtı. Bir de bu ikisinin arasında dün yaptığı bir şey var. Halepçe'de kendi halkına kimyasal silah attı. O zaman da dünyadan gerekli tepkiyi görmedi. Ama bu birikimler sonucunda ben diyorum ki, iyimser bakmaya çalışarak artık, demek ki bardak taşma noktasına gelmiş ve bundan sonra Saddam'a dur denecek, Saddam gibilere de dur denecek. Dünyada yeni Saddam'lar olmaması için bugün Saddam'ın haddinin bildirilmesi gerekiyor. Bu bir ilke meselesi. Türkiye buradan Musul'a mı gider falan böyle şeyleri katıyen düşünmemek lazım. Gerçi Cumhurbaşkanı ve Başbakan fonksiyonlarını birlikte yürüten Özal da benzer şeyler söylüyor...

Dediğim gibi ben tam anlıyamıyorum, ne derece güvenebilirim, güven eksikliği duyuyorum. Dolayısıyla Irak sorunu, değişen dünyanın sorunlarını Türkiye'nin gündemine getirdi. Bu dünya sorunlarına artık değişik çerçevede, değişik kavramsal çerçeveler içinde bakmamız ve dolayısıyla daha değişik politikalar üretmemiz gerekiyor.

Oysa şu gün gördüğümüz manzara, hala Türkiye'de düşünen insanların düşündüğü iddiasında olan insanların, aydınların olaylara 40 yıllık izolasyonizm çerçevesinde bakmalarıdır. Hatta bunu da genel çağa geçmiş bir üç dünyacılıkla birleştirmeye çalışmaları Saddam gibi bir haydutun, Halepçe Jenosidini gerçekleştirmiş bir adamın bir üçüncü dünya lideri olarak kabul edilmesi üçüncü dünyaya başlı başına bir hakaret olmalı. Türkiye, gene bir süreden beri söylediğim bu genel taşralaşma, dünyanın genel taşrası haline gelme sürecini yaşayan bir ülke olarak, dünyadaki can alıcı dinamik değişmelerin dışında kalıyor gibi bir tehlike seziyorum.

□ 413 nolu Kanun Hükmünde Kararnamenin Türkiye'de etkisi ne oldu? Bu kararnameye karşı güçlü bir muhalefet var mı?

□□ Buna karşı tepki bence oldukça yetersiz oldu. Bu yetersizlik biraz da sanıyorum konjunktürel kurnazlıklarla sağlandı. Yasa çıkarıldı fakat hemen uygulanmadı, harekete geçirilmedi. Türkiye'de en önemli toplumsal olgulardan, siyasal olgulardan biri rehavettir. Yani kafana bir şey yediğin zaman rehavetin bozulur, kafana bir şey

Mete Tuncay

"Kürtlerin insani haklarını savunmalıyız!"

Körfez krizinin Türkiye'ye yansımaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu konuda sizin ilgineceğinizi düşündüğüm boyut şu; Türkiye'nin Körfez krizine yakın ilgi göstermesi, bana, Irak'ın bir bölümünü kazanmak, Musul'u yahut Kerkük'ü almak yolunda bir ümit ile ilgili görünmüyor. Yani bizim hükümet adamlarının böyle bir arzuları olduğunu sanmıyorum. Daha çok Türkiye'yi Körfez krizinin sonunda varılacak çözümde, bir özerk, ya da bütünü bağımsız bir Irak Kürdistanı'nın kurulmasının yaratacağı tehlikelere karşı korumayı istiyorlar. Yani, Türkiye bu işin içinde yer alarak, Irak'ta Türkiye'deki Kürt nüfusu da harekete geçirmesinden endişe ettiği bir varlığın ortaya çıkmasını engellemeyi umuyor.

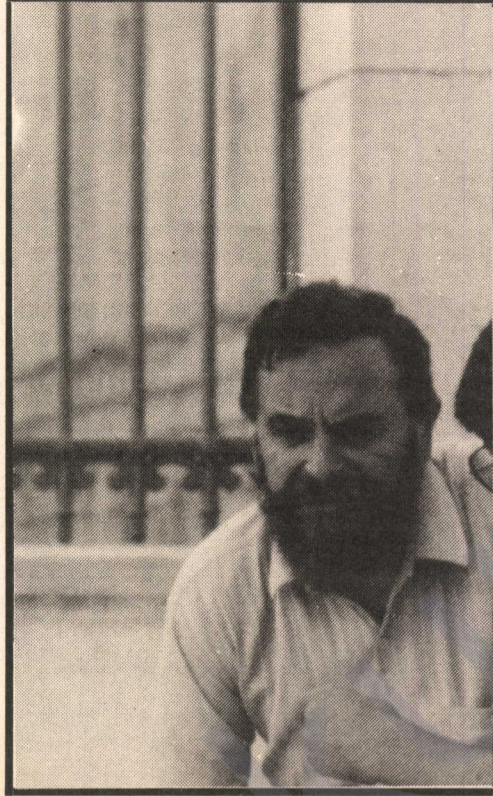
413 sayılı yasanın Türkiye'de etkisi ne düzeyde oldu? Bu yasaya karşı gerekli muhalefet oluştu mu?

Bu konuda söyleyecek bir şeyim yok benim. Ama genel olarak Bölge Valiliği, tabii bir olağanüstü tedbir olarak düşünülmüş. Eskiden Umumi Müfettişlikler vardı. O da 1930'lu yıllarda yine benzer ihtiyaçlardan doğmuştu. Yani, bölgeyi zapt-u rapt altına sokma ihtiyacından kaynaklanmıştı. Bugün de böyle ortaya çıktı. Keşke Bölge Valiliği farklı bir anlayışta hareket edip, o bölgenin özel ihtiyaçlarına göre yönetilse, bir iş görebilseydi. Bugün kesinlikle böyle değil. Vali mülki idare ile askeri idarenin koordinasyonunu yapan bir adam. Ama başka türlü dü-

şünürseniz, bir anlamda o bölgenin özerkliği biçiminde işler görülebilir, bu hayırlı bir şey olur.

Özerkliği mi öneriyorsunuz?
 Yani olabilseydi böyle bir şey.
 Kürt sorunu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Eğer çok dramatik değişiklikler olmazsa, Kürt sorunu bölgede kısa dönemde halledilebilecek bir problem gibi görünmüyor bana. Şimdi Kürt olmayan, ama Türkiyeli bir demokrat olarak benim durumumdaki insanların güçlüğü şu: Biz doğal olarak Kürtlerin bütün insani haklarını savunmak durumundayız. Bunu yapınca, bu sefer hükümetin gözünde, otoritelerin gözünde biz şüpheli duruma düşüyoruz. Ama bunu yapmakla da Kürt arkadaşlarımızı tatmin etmiş olmuyoruz. Çünkü Kürt arkadaşlarımızın talepleri bizim destekleyebileceğimizden çok daha milliyetçi talepler. Yani biz Kürt olmadığımız için bir Kürt milliyetçiliği talebini desteklememiz olamaz. Biz sadece bir takım hakları savunabiliriz. Ve bu hakları savunmak da ucuz bir şey değil Türkiye'de, biliyorsunuz.

Mete Tuncay: "Türkiye, kriz sonrası varılacak çözümde, Irak'ta özerk ya da bağımsız bir Kürdistan'ın ortaya çıkmasından tedirgin oluyor, bunu önlemek için krizde aktif rol almaya çalışıyor."

FOUNDATION
FOR
MEDITERRANEAN
STUDIES

INTERNATIONAL SCIENTIFIC
SYMPOSIUM
26-28 SEPTEMBER 1990

PROGRAMME

MODERN TURKEY

Türkiye'nin kilit...

vurmadıkları zaman gün geçtikçe o yeni duruma öyle bir intibak edersin ki, canım bir şey olmuyor işte falan dersin. Sanıyorum bu milli özellikten hükümet yararlandı bir miktar. Ondan sonra parça parça dişlerini göstermeye başladı. İşte dergi kapatılarak vs. bunlar hep söylenir Türkiye'de, hep bizim gibi adamlar şöyle, ama kendin söyler kendin dinlersin. Pek ötesine geçmez. İşte Alman papazın klasik lafıdır: "Komşumu aldılar sesimi çıkarmadım" diye başlar, sonunda seni ahırlar zaten ses çıkaracak kimse kalmamıştır. Benzer bir süreç burada da var. Türkiye'de devlet, geleneksel devlet davranışını yerine getiriyor. Son derece katı hukuk misyonuna sığmayacak tedbirler alıyor. Gayri hukuki yasa yapıyor... Bu da çok alışılmış bir yanımız. Böylece bir çeşit kendini sağlam alıyor. Sağlama aldıktan sonra onu uygulama imkanını elinde tutuyor. Uygularım da, uygulamam da... Çok sıkışmışsa uygulamıyor. Onun oradaki varlığı, o yasanın varlığı, insanların günlük hayatını tehdit eden bir şey de olmuyor. O zaman insanlar da fazla aldırış etmiyorlar. Bu çerçevede yasa hak ettiği tepkiyi doğrusu çekmedi ve yeterli mücadele de yapılmadı.

Kürt sorunu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Kürt sorunu dememiz bile talihsizlik. Fransız sorunu demiyoruz, İspanyol sorunu demiyoruz, ama ne yazık ki, Kürt denince bir sıfat oluyor ve bir sorunu niteliyor. Kürtlerin var olduğu bütün coğrafya parçasında yaşayan insanların ortak kabadatının bir sonucu bu... Kürtler var. Var olan bütün uluslar gibi onların da hakları olmalı. Şimdi bu haklar yok. Kendileri var hakları yok. Böyle olunca sorun oluyor. Bu bir sorun ise, sorunu çözmek veya statükoyu devam ettirmek gibi düşünceler de var. Hatta sorun olmaması için Kürt yok demeyi bile tercih edenler var. Bu da bir devekuşu yöntemi. Bundan sonra sanıyorum bu olay hep gündemde olacak. Ve olayla ilgili insanları mutlu edebilecek noktalara varana kadar da sorun olmaya devam edecek.

Bunun ötesinde söylenecek şeyler çok karmaşık gelir...

Bazı şeyler var ki çok geciktirilmiş. Örneğin, Kürtlerin Kürt olarak tanınmaları gibi. Diyelim ki, bunu bugün sağladık, ancak bugüne kadar sorun öyle bir şekilde büyütülmüş ki, bunu sağlamak yeterli değil ve bir şeyi çözemez. Sorunu çözmekten kaçındıkça da bu olay büyüyor. Türkiye çerçevesinde söylüyorum; bir kere en azından, ilk adım bütün bir toplumun bu sorunu olabilecek en geniş serbesti içinde tartışması gerekir. Laf olsun diye söyleyemiyorum. Türkiye'nin bir sürü sorunu var. Bunların en ağır basanı Kürt sorunu. Bu sorunda gerçekten bir ilerleme kaydedilemezse, bugünden yarına çözelim filan demiyorum, bu biraz fazla hayali olabilir. Ama Kürt sorunu dediğimiz olayın çözümüne doğru en azından ciddi adımlar atılmadıkça, Türkiye hiçbir sorununu da çözemez.

Sizin de bir dönem çalışmalarına katıldığınız Türkiye'de legal sosyalist parti kuruluşu ile ilgili düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Ben, Türkiye'de sosyalistlerin artık marjinal olmayan, tercüme kitap gibi toplumun içinde dolaşmayan bir varlığa kavuşmalarını istiyorum. Bunu öyle çok kolay ulaşılabilecek bir hedef gibi görmüyorum. Özellikle bütün dünyada yaşanan olaylar çerçevesinde... Yine de, Türkiye'de bir sosyalist birikim var. Bir sürü olumsuzlukları sayılabilecek bu potansiyelin bir sürü olumlu yanları da bulunuyor. En azından o yöndeki girişimlerin tümüne karşı sıcak bir bakışım var. Benim nihai bağlılığım, angajmanım sosyalizmedir. İnandığım anlamda, geniş kitlelerin vicdanında yeri olan, bilincinde yeri olan, günlük hayatlarında yeri olan bir sosyalizm özlüyorum. Ben, ancak bunları sağlayabilecek bir oluşuma angaje olabilirim. Ne yazık ki, şimdiye kadar ortaya çı-

kanlar mutlaka iyi niyetli olmakla birlikte, çeşitli nedenlerden dolayı işi bu aşamaya getirebilecek adımları atamadılar. Bundan dolayı ben de, bir anlamda bu çalışmaların dışında kaldım. Aslında dışında kaldım demek de yanlış. Sosyalizm sorununun içindeyim, dolayısıyla bütün bu olaylarla bir ilişkim var. Bir toparlanmayı, bir beraberliği sağlamak için bana düşecek ne varsa onu yapmaya hazırım. Ama, henüz Türkiye'de sosyalistleri birleştiren faktörlerden daha fazla ayrıran faktörler var. Bunu henüz aşabilmiş değiliz. Herhalde daha zaman gerekiyor.

Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Troçkistler ve diğer muhalefet gruplarının gelişme şansı nedir?

Bu çok geniş bir soru. Sorularınız oldukça geniş ve ben de ancak bazı yanlarına ilişkin düşüncelerimi söyleyebilirim. Sovyetlerde olup bitenlerden sonuç olarak memnunum diyebilirim. Şu çerçevede memnunum, nedenlerine ve tarihine girmeyelim çünkü mümkün değil. Ama ortada adına sosyalizm denilen ve aslında sosyalizmle pek fazla ilgisi olmayan bir şey vardı. Demek ki, ortada sahte bir şey vardı. Bir kere sahte olan her şeyin bitmesinde yarar var. Bu konuya biraz kabaca da bakılabilir. Şöyle ki, sen dünyada insanlara sosyalizm diye bir şey anlatmaya çalışıyorsun. Ortada bir örnek duruyor. İnsanlar da sana soruyorlar: Yahu işte sen bir şey anlatıyorsun ama, bak orda o var. Yani, öyle mi olsun diyorlar. Böyle bir durumda ne cevap vereceğini bilemiyorsun. Hayır öyle olmasın, diyorsun. Öteki, peki ya örneği? Başkası nasıl mümkün? Diye soruyor. Bütün bunları söylemek çok zor. Dolayısıyla ordaki o sahte modelin, kendi sahteliğini nihayet kabul ederek, kendisini bu şekilde ifade etmesi hem dünya için, hem de sosyalizmin kendisi için iyi oldu.

Bence bu durum; kendisi ile beraber ikinci bir şeyi de getirecektir. Şu anda belki çok fazla ipucu yok. Ama, bütünü de yok değil. Benim inancım o ki, bunlar çoğalacak. Batı dünyası, kapitalist dünya da demin söylediğim nedenlere bağlı olarak kendi konumunu ehven-i şer görüyordu. Onlar bizden çok daha kötü diyorlardı. Bu da o toplumdaki değişime isteklerini, öz-

lemlerini belli ölçülerde dizginliyordu, durduruyordu. Sanıyorum şimdi kaptılasit dünyaya kendi içsel eleştirisini daha sağlam geliştirmeye başlayacak. Ama şu dönemlerde bir zafer sarhoşluğu var. İdeolojik iklim ege-men olan da bu anda bu sarhoşluk. Ama yavaş, yavaş kapitalizmin de insan mutluluğunu sağlamak için sadece yetersiz değil, aslında son derece ters olduğu doğrultusundaki düşünceler -keşfedilecek yeni şeyler değil- eskisinden daha sağlam bir şekilde işlenebilir... Sosyalizmi, bazı geri kalmış ülkelerin diktatörce yöntemlere başvurarak gelişmiş dünyaya yetişme süreçleri olmaktan çıkarıp, dünyanın en gelişmiş ülkelerinin bile, o gelişkinleri içerisinde yaşadıkları hayatta yeterince insani öğeleri tespit edip, hayatlarını değiştirmek için verecekleri mücadele biçimine dönüştürmek gerekiyor. Son tahlilde Sovyetlerde olup bitenlerin de buna katkıda bulunacağına inanıyorum. Muhalefet sorununa gelince; maalesef sosyalizm sosyalist muhalefet üretememiş. Ancak, Çarlık ailesinin geri gelmesini isteyenleri üretmiş.. Panislavizm'i isteyenleri üretmiş.. Ve benzeri muhalefetleri üretmiş. Bunların içinde sosyalist muhalefet denilebilecek bir tek Troçkistler var. Bu ülkelerde sayıca çok az olmalarına rağmen böyle bir şey var. Gene fazla ayrıntıya girmeyeceğim. Ancak kısaca şunları söyleyebilirim: Troçkizm ile Stalinizm'i birbirinden çok fazla ayırt etmiyorum. İnsan olarak baktığımda elbette Troçki benim insani değerlerime çok daha yakın. Çünkü, Stalin'e oranla daha parlak bir devrimci, daha içtenlikli bir insan. Ama sorun, Stalin'in dedikleri değil de, Troçki'nin dedikleri yapılsaydı başka türlü mü olurdu? Soruna buralardan bakmamak lazım. Aslında Lenin de dahil olmak üzere dönemin bütün marksistlerinin, bolşeviklerinin Rusya bağlamında paylaştığı anlayışın bazı yetersizlikleri vardı. Dolayısıyla sorun, bir kişilik meselesi değil, daha derin bir mesele. Bundan sonra benzer hatalar yapmamak ya da dünyada bütünü geçersiz hale gelmemek için; cesaretle o meselenin ne olduğuna eğilip bakmak lazım.

Özel Timlerin yeni cinayeti

İmam'ı Cuma Namazı'nda katlettiler!

□□□ Hizan'a bağlı Uskundos (Kayadeler) köyü imamı İbrahim Döner 28 Eylül günü Cuma Namazı sırasında Özel Timler tarafından katledildi. Çevrede yurtsever bir dinadamı olarak tanınan Mela İbrahim Döner'i Cuma Namazı esnasında cemaattan ayırarak camide katleden Özel Timler, cinayetlerini örtbas etmek için olaya intihar süsü vermek istediler.□□□

Mela İbrahim'in cenaze törenine yüzlerce yurtsever katıldı

Foto; ANK • Özel

Mela İbrahim Döner, bölgede sevilen yurtsever bir dinadamıydı

Foto;ANK

Bitlis'e bağlı Hizan ilçesi Uskundos köyü imamı Mela İbrahim Döner yurtsever niteliğinden dolayı 12 Eylül darbesinden sonra birçok kez gözaltına alınarak, ağır işkencelerden geçirilmişti. Bir defasında turnakları sökülen İbrahim Döner bir çok kez Özel Tim ve Jandarma tarafından tehdit edilmişti. Katledilmeden iki gün önce Hizan Jandarma Birlik Merkezi'ne çağrılan yurtsever imam, Birlik Komutanı tarafından bölgeyi terketmesi için tehdit edilmişti. İbrahim Döner'in katledildiği günlerde yine bölgede operasyonlar yapılmış, yaklaşık 20 kişi gözaltına alınmıştı. Gözaltına alınanların bir kısmı serbest bırakılırken, bir kısmı da tutuklanarak cezaevine gönderilmişti.

Bölgede yapılan son operasyonlarda İbrahim Döner'in çabaları ve çalışmaları sonucu yurtsever saflarda yer alan birçok kişinin tutuklanmasına karşın, kendisinin tutuklanmaması herkesi şaşırtmıştı.

Sömürgeci kolluk kuvvetlerinin bölgede yurtsever avını sürdürdükleri 28 Eylül Cuma günü, İbrahim Döner'de köy camiiinde cemaate cuma namazı kıldırıyordu. Bu sırada çok sayıda askeri araçla köye gelen jandarma ve Özel Timler köy girişindeki okul bahçesine inerek, Köy imamı İbrahim Döner'in nerede olduğunu soruyorlar.

Çevreye toplanan kadın ve çocukların evlere girmesini sağlamak için havaya ateş açan kolluk kuvvetlerinin bir bölümü camiye yönelirken diğer bir bölümü de köyün çevresini ablukaya alıyor. tek tek bütün evlerin kapı ve damlarını tutarak kimsenin dışarı çıkmasına izin vermiyorlar.

Özel Timler köy imamını camide alıkoyarak, cemaati camiden çıkardıktan sonra, terör estirmeye devam ediyor. Bu sırada sivil giyimli iki kişi etrafı kuşatılmış olan camiye girdikten kısa bir süre sonra içerden silah sesleri geliyor. Korku ve panik içinde evlerine hapsedilmiş olan köylüler saatlerce pencerelerinden kapı aralıklarından olan biteni izliyor. Bütün köy halkının gözleri önünde işlenen cinayete ilgili adının açıklanmasını istemeyen bir Uskundos'lu şunları anlatıyor:

"Köyün etrafının komandolar, caminin etrafının Özel Timlerce sarılmış olduğunu camiden zorla çıkarıldıktan sonra gördük. Tim Komutanı olduğunu sandığım biri cami kapısına yakın bir yerde duruyordu. Köylülere evlerine girip ikinci

bir emre kadar dışarıya çıkmamalarını, cami imamı İbrahim Döner'in kalmasını, kendisine bazı soruların sorulacağını, söyleyerek bizi zorla evlerimize kapattılar."

Mela İbrahim Döner, Özel Tim tarafından katledildiği sırada köyde bulunan ve olaya tanık olan kardeşi Ömer Döner ise şunları anlatıyor:

"Tim bizleri zorla evlerimize kapatarak ve evinden çıkmanı vüracağını söylüyerek tehditler savuruyordu. Ne istediklerini sorduğumda, kardeşim olan İbrahim Döner'e bir kaç soru soracaklarını ve gideceklerini söylediler. Camiden ayrılmamdan bir müddet sonra silah sesleri duydum. Bakmak için camiye koşmaya başladım da beni bırakmadılar. Tekrar beni eve kapattılar. Aradan tahminen iki, üç saat geçtikten sonra köye başka bir arabanın geldiğini gördüm. Ben ve tüm köylüler merakla ne olduğunu beklemekten başka çaremizin olmadığını anlıyarak, evlerimizde panik ve heyecan içinde beklemeye devam ettik. Daha sonra köye gelen araçtakilerin Hizan'dan gelen otopsi heyeti olduğunu, beni camiye çağırıldıklarında anladım. Zaten köye gelen bu heyetten önce caminin kapısı kapatılmış ve nöbet tutturuluyordu. Yanlarına vardığımda bana, 'Başın sağolsun, kardeşin İbrahim Döner intihar etmiş' dediler. O an şaşırdım, dona kaldım, feriyat ettim. Ama nafile ne duyan var, ne dinleyen. Bana, 'Bak cesedin yanında bir tabanca var, bununla intihar etmiş' dediler. Baktım hakikaten paslı kullanılmayacak görünüm veren bir tabancayı cesedin yanına bırakmışlar. Ben her ne kadar buna karşı çıkıp, kardeşimin tabancasının olmadığını, bu silahın ona ait olamayacağını söylediysem de, beni dinleyen olmadı. Kardeşimin intihar etmediğini, onu özel timin vurduğunu söylememe rağmen ifademi bile alma gereğini duymadan köyden ayrıldılar."

Bütün bir köy halkının gözü önünde imam İbrahim Döner'i katlettikten sonra, olaya intihar süsü vermek isteyen ve buna Hizan'dan gelen otopsi ekibini de ortak etmeye çalışan Özel Tim, basına da olayı "İmam, camide canına kıydı" şeklinde verdi.

Ömer Döner, kardeşinin neden öldürüldüğünü ise şöyle açıklamakta:

"Kardeşim insanları seven, insanların mutluluğunu kendisine ilke edinen, yoksulluğun kader olmadığını savunan, herkesin insanca yaşaması

gerektiğini, yöre halkının aydınlanmasını kendisine asıl görev kabul eden, gerici şeyhlik kurumuna karşı mücadele eden, kendi halkının özgürlük ve refahı için didinip, çırpınan yurtsever bir insandı. Onun suçu buydu ve onun için kalleşçe vurup, arkasından da intihar süsü verdiler. İnsan haklarından, demokrasiden yana olan tüm kişi ve kuruluşları bu senaryoyu bozmaya, katil Özel Timden hesap sormak için gerekli duyarlılığı göstermeye çağırıyorum."

Köylüler, İbrahim Döner'in cuma namazını kıldırırken kafasında ve ayaklarında hiç bir darp izinin olmadığını, cenazenin yıkanması esnasında ise Döner'in sırtında, boyun bölgesinde darp izleri ve morartılar meydana gelmiş olduğunu, sağ elinin dört parmağının ise ezilmiş olduğunu gördüklerini söylüyorlar.

Öte yandan operasyona katılan bir jandarmasının, olay sonrası köyden ayrılırken bir köylüye: "İmamı Özel Tim öldürdü. İntihar süsü veriyorlar, haberiniz olsun, olayın arkasını bırakmayın." dediği belirtilmekte.

Yine aynı şekilde Hizan'dan gelen Otopsi Heyeti'nden bir görevli, Tim Komutanına: "Cesedin yanına öyle bir tabanca bırakmışsınız ki, patlaması bile şüpheli. Bari biraz düzgün olan bir silah bıraksaydınız." diyor ve köylüler de bunu duyuyor.

Mela İbrahim'in cenazesini defnetmek için arkadaşlarını bekleyen ailesi, Cenazenin sadece kendilerinin ve köylülerinin olmadığını, asıl sahiplerinin yöredeki yurtsever, demokrat ve onun mücadele arkadaşları olduğu düşüncesiyle, Mela İbrahim'in arkadaşlarının gelmesini beklediler. Çevre il, ilçe ve köylerden yüzlerce kişinin katıldığı cenaze töreninde, Mela İbrahim'in cenazesi yakılan ağıtlar arasında toprağa verildi. Mela İbrahim'in mezarı başında yapılan konuşmalarda, yaşamı ve mücadelesi üzerinde durularak şunlar söylendi: "İbrahim arkadaşımız kalleşçe vuruldu. Eğer insanları sevmek, insanların insanca yaşamasını ve özgür olmalarını savunmak suçsa, hepimiz o suçu işliyoruz ve de işlemeye devam edeceğiz." Cenaze törenine katılanlar Mela İbrahim'in evini de ziyaret ederek, ailesine ve köylülere başsağlığı dileğinde bulundular.

39 yaşında evli ve iki çocuk babası olan Mela İbrahim Döner'in eşi ve kardeşleri resmi ve sivil kuruluşlara bir dilekçe göndererek, cinayetin üzerinde durulması ve katillerden hesap sorulmasını istediler.

H. Şarweran

"Sorumlular cezalandırılınsın"

□□□ Mela İbrahim Döner'in eşi ve kardeşleri çeşitli kurum ve kuruluşlara gönderdikleri bir dilekçe ile sorumlulardan hesap sorulmasını istedikler. Olaydan 4 gün sonra gönderilen dilekçe şöyle:□□□

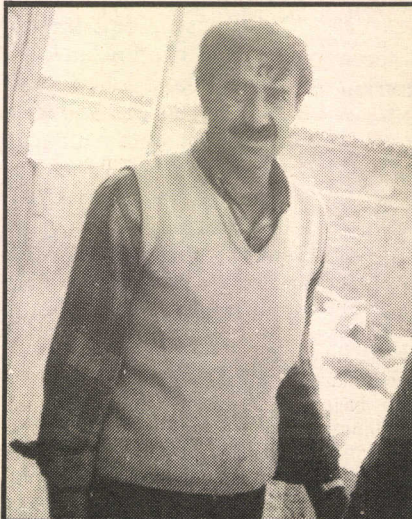
28. 9. 1990 günü Hizan ilçesi Kayadeler (Uskundoz) köyünde eşim ve kardeşimiz Köy İmamı İBRAHİM DÖNER jandarma ve timler tarafından katledilmiştir.

Bitlis Jandarma Alay Komutanlığı'na bağlı ekipler olay günü İbrahim Döner'i gözaltına alma bahanesiyle köye gelip, sorgusuz-sualsiz o sırada camide halka namaz kıldırılan Köy İmamı İbrahim DÖNER'i camide alıkoyarak halkı evlerine dağıtıp, köy camisi içinde İbrahim Döner'i vurarak ölümüne sebebiyet vermişlerdir. Akabinde sorumluluktan kurtulmak için olaya intihar süsü verip meseleyi kapatmak istemektedirler. Sizden beklediğimiz bu konuda gerekli duyarlılığı gösterip, bizleri yalnız bırakmamanızdır.

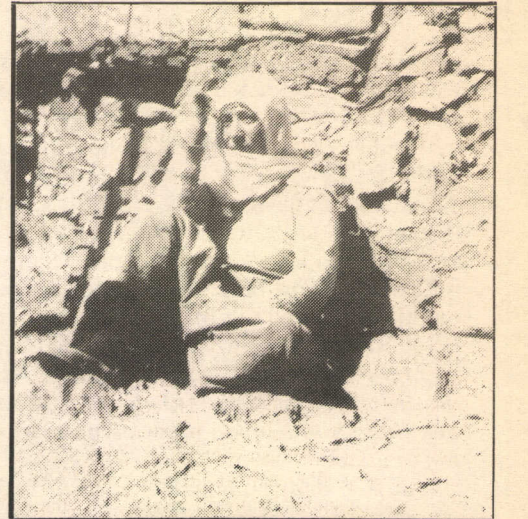
İlgilerinizi bekler sorumluların cezalandırılması hususunda gereğini saygılarımızla arz ederiz.

2.10.1990

Eşi Nazdar Döner
Kardeşi Şebap Döner
Kardeşi Ömer Döner

Ömer Döner'in eşi diğer yakınları ve köylü kadınları gibi Mela İbrahim'in yasını tuttu (sağda) Ömer Döner: "Kardeşim yurtsever olduğu için katledildi..." (solda) Foto; ANK • Özel

Stockholm Konferansı Ertelendi!

ANK • Stockholm

Kürt Halkının İnsani Hakları için İsveç Komitesi tarafından organize edilen "Kürtlerin Haklarının Tanınması" için uluslararası Stockholm Konferansı'nın daha önce 2-4 Kasım tarihleri arasında yapılacağı açıklanmıştı. Kürdistan Press'in Kürt Komitesi Başkanı Sol Parti lideri Carl Henrik Hermansson ile yaptığı ve bir önceki sayıda yayınlanan söyleşide, Hermansson, Konferansın bütün hazırlıklarının yapıldığını ve davetiyelerin çağrılılara gönderildiğini açıklamıştı.

Konferansın yapılacağı tarihten kısa bir süre önce Komite Yönetimi Konferansı tehir kararına vararak, bunu 21 Ekim 1990 tarihli bir mektiple davetlilere ilettiler. Komite adına davetlilere gönderilen ve konferansın tehir edildiğinin belirtildiği mektupta özetle şu görüşlere yer verildi:

"Kürt Halkının İnsani Hakları için İsveç Komitesi 2-4 Kasım 1990 tarihleri arasında yapılacak olan, 'Kürtlerin Haklarının Tanınması' adlı Uluslararası

Konferansı 15-17 Mart 1991 tarihine ertelemiş bulunuyor.

Kürt politik hareketleri, Kürt örgütleri ve kültürel kuruluşları bu konferansa büyük bir ilgi gösterdi. Fakat uluslararası kuruluşlar ve şahsiyetlerden az sayıda başvurunun olduğunu söylemekten dolayı üzgünüz. Bunun nedenini kesin olarak bilemiyoruz, fakat daha önce konferans için seilen tarihin çeşitli nedenlerle uygun olmadığı görüldü.

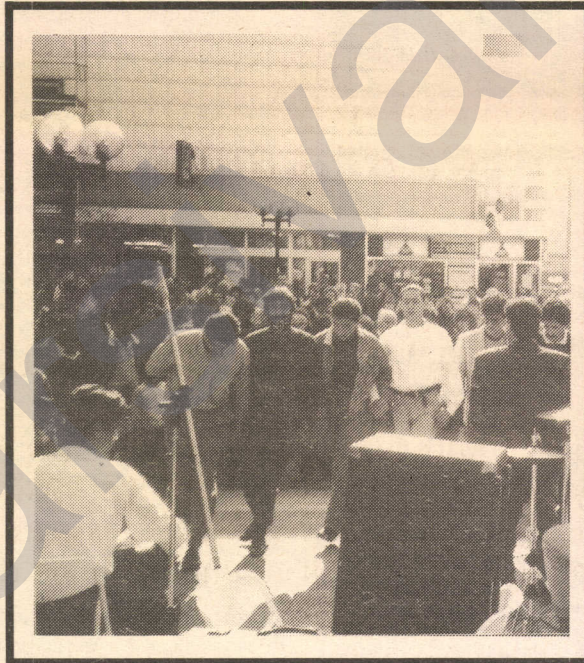
Kürt sorununu uluslararası politika gündemine sokmak için, uluslararası kuruluş ve şahsiyetlerin katılımının çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Konferansın ertelenmesinin bu öğelerin konferansa katılımını mümkün kılacağını umuyoruz..."

Stockholm Konferansı'nın ertelenmesi konusunda Kürt politik çevrelerinde, Irak'ta bulunan İsveçli ve batılı rehinelere durumu, Kuveyt krizinden dolayı Ortadoğu'da devam eden istikrarsızlık ve belirsizlik ortamının etkisi ile uluslararası kuruluş ve şahsiyetlerin yeterli ilgiyi gösteremedikleri kanısı yaygın.

□□□

Kürt Kültür Grubu Kuruldu!

Mülheim'da Yabancılar Haftası

300 kişinin katıldığı ve şehir merkezinde yapılan gösterilerde Azad Dilan Kürtçe türküler söyledi. Kürt gençleri folklor gösterileri yaptı

ANK • Mülheim

Avrupa'da ki gelişmelerin Kürdistan'da süren mücadele ile yakın bağlantı içinde olduğundan hareket eden Kürt gençleri, Almanya'nın Mülheim a. d Ruhr kentinde bir Kürt Kültür Grubu oluşturular. 29 Eylül tarihinde Mülheim'da düzenlenen yabancılar haftasında, Kürt Kültür Grubu, Kürdistan'ı tanıtıcı kültürel gösteriler yaptılar. ANK ve Kürdistan Press kaynaklı haberlerin yer aldığı bir bilgi bülteni de gösterilerde kitlelere dağıtıldı. Konuyla ilgili Kürt Kültür Grubu adına Bışar Reşit gazetemize şu açıklamayı yaptı;

"Mülheim'de kilise görevlisi Anette Fusbender'in yardımları ile 29.9.1990 günü Kürdistan bayrağı altında Mülheim'de yaşayan bütün Kürdistanlılar topladık.

"Kürtler neden ülkelerini terk ediyor? Almanya'daki Sorunları Nelerdir?" konulu almanca bir bilgi bülteni hazırladık. Bu bilgi bülteni ile Almanları, Kürdistan hakkında bil-

gilendirdik.

Bilgi bülteninde, şu konulara yer verildi: a- Güney Kürdistan'dan kimyasal silahların kullanıldığı saldırılardan dolayı yurtlarından sökülüp, Kuzey Kürdistan'da çok zor koşullarda yaşam mücadelesi veren Kürt sığınmacıların durumu.

b- 413 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve bunu değiştiren ilgili kararnamelerin getirdiği baskı, zulüm, sürgün ve sansür uygulamaları.

c- Sömürgeci devletlerin Kürdistan'a yönelik imha ve sürgün ve toplu cinayetleri. d- Kürtlerin Almanya'daki sorunları. Radyo Televizyon yayını, kürtçe anadil eğitimi.

Etkinlikler süresince binlerce bilgi bülteni dağıtıldı. Kürt Kültür Grubunun oluşturduğu müzik topluluğu Kürt müziğinden örnekler sundu. Seyircilerin müzik eşliğinde halkoyunları oynamaları ile program bir şenlik havasına büründü."

□□□

MÜNİH

Kürt Filmleri Haftası

ANK • Münih

Son iki yıldır giderek düzenli bir hale gelmeye başlayan Münih'te Kürdistan'ı tanıtmaya ve Kürt halkıyla dayanışma faaliyetlerine yeni bir çalışmayla devam ediliyor.

11-16 Kasım tarihleri arasında Kültür Laden Westend ile Verein. Ethn. Minderheiten tarafından ortaklaşa gerçekleştirilen ve Kürdistan'ı çeşitli yönleriyle tanıtmaya yönelik bir film haftası düzenlendi.

"Kürdische Filmwoche" adı altında düzenlenen haftada 8 film gösterisi yapılacak

Münih'te ilk kez düzenlenen böyle bir haftanın Kürdistan'ı her boyutuyla kamuoyunda tanıtmaya çalışmalarına büyük katkısı olacağı tahmin edilmektedir.

Film haftası süresince gösterilecek olan filmleri çok sayıda Alman ve yabancı izlemesi bekleniyor.

BERLİN

Kürt Çocuklarına Anadil Eğitimi

ANK • Berlin

□□□ Uzun süreden beri üzerinde çalışmalar yürütülen Berlin'de yaşayan Kürdistan'lı göçmen ailelerin çocukları için Ana dilde eğitim hakkı nihayet eldi edildi.

Berlin'deki Kürdistan'lı siyasi ve kültürel örgütlerin girişimleri sonucu uzun süreden beri Berlin Eğitim Senatörlüğü'nden talep edilen Kürdistan'lı göçmen ailelerin çocukları için Hazırlık okullarında anadilde eğitim hakkı geçtiğimiz aylarda gerçekleşti.

Halen 26 öğrencisi bulunan Hazırlık okulu 4 kişiden oluşan öğretmen kadrosuyla eğitimini sürdürüyor. Berlin'de yaşayan Kürdistan'lılar, bundan böyle 4-6 yaş arası çocuklarını Kinder Ladin (Hazırlık Okulu)'na gönderebilecekler.

Alman hükümetinin şimdiye kadar uyguladığı politika tümüyle yabancıları asimile etmeye yönelikti ve bu politikasını halen de sürdürmeye devam ediyor. Asıl yapılması gereken, Almanya'da yaşayan Kürtlere Ulusal Azınlık statüsünün tanınmasıdır. Bu statünün tanınması, en azından Almanya'da yaşayan Kürtler için radyo yayını, Kürt çocukları için anadil eğitimi hakkı sağlamanın yanı sıra Kürt kültürünün geliştirilebilmesinin de şartlarını kolaylaştıracaktır. Ulusal azınlık statüsü Almanya'da bulunan bütün ulusal azınlıklar gibi Kürtlerin de hakkıdır. Yüzbinlerce Kürdün yaşadığı Almanya'da bu konuda Kürtlere hiçbir hak tanınmazken, Türk pasaportu taşıdıkları için Alman makamları yüzbinlerce Kürdün yararlanması gereken hakları da Türk azınlığa sağlıyor.

ESKİLTUNA

Komita Kurd hat damezirandin

□□□ Di roja 15. 10 1990 de li bajarê Swêd Eskiştuna Komita Kurd hat damezirandin. Wek tê zanîn Ji bo Parastina Mafê Mirovatiya Kurdan Komita Swêdî bi kurtî Komita Kurd biryar dabû ku li bajarê Swêdê jî şaxên komele bêtê damezirandin. Li gor vê biryarê hin bajarê din jî Komita Kurd hatibû damezirandin.

Li Eskiştuna jî di civîna damezirandinê de kesên Kurd û Swêdî beşdar bûn. Di civîna damezirandinê de li ser destur û prensîbên komitê hat axaftin. Destur jî aliyê kesên beşdar ve hat pejirandin.

Herweha di vê civînê de Komita Rêvebir jî hat hilbijartin. Di Komita Rêvebir de kesên Swêdî cih girtin.

Ji Eskiştuna

Firat

“Modern Türkiye” Sempozyumu Üzerine Bazı Düşünceler

Akdeniz Araştırmalar Enstitüsü tarafından düzenlenen üç gün süreli (26-28 Eylül 90) “Modern Türkiye” sempozyumuna gözlemci olarak katıldım.

Sempozyum, Yunanistan hükümetinin işçi ve emekçilerin kazanılmış haklarını gasp etmek için yasalar çıkardığı ve buna karşı yaygın eylemlerin yürütüldüğü bir dönemde gerçekleşti. Yine sempozyumun yapıldığı günlerde Körfez krizi devam etmekteydi.

Sempozyuma katılacak konuşmacılar, Akdeniz Araştırmalar Enstitüsü Örgütlenme Komitesi tarafından seçildiler. Bu da ideolojik olarak sempozyumun havasına uymayan şahısların dışarıda bırakılması anlamına geliyordu. Sempozyumdaki konuşmacıların çoğunluğunu Türk ve Yunanlılar oluşturuyordu. Yabancı konuşmacıların oranı ise yüzde üç civarında idi. Tartışma konuları özellikle Yunanistan’ı ilgilendiren konulardı. Bunlardan en önemlileri: “Modren Türkiye’de Kürt Kimliği ve Tarihi”, Mete Tuncay tarafından sunuldu. “Yu-

nan Türkolojisinin Gözüyle Türkiye”, P. Hıdıroğlu. “Kadının Toplumdaki Rolü”, Yasin Arat. “Ulusal Sorun”, Stefanos Yerasimos. “Türkiye’de Kürt Sorununun Boyutları”, Hristoforos Lazakis. “Politik Kültür”, Udo Steinbach. “Türkiye’de İslam Ögesi”, “Türk Deneyi ve İletişim Konuları”, Murat Belge. “Türk Siyasi Yaşamında Ordunun Rolü”, Cengiz Hakov. “Kültürel Çalışmalar, Gelenekler ve Devletin Müdahalesi”, Herkül Milas. “Türkiye’de İnsan Hakları”, Adamandia Pollis vb. idi.

Türk Elçilik görevlileri sempozyumu yakından izlediler. Türk Elçiliği görevlilerinin sürekli sempozyumda bulunmaları Türk aydınlarını baskı ve denetim altına almayı amaçladığı söylenebilir. Yunanistan’dan ise, AET Meclisi’nde yer alan parlamenterler ve Dışişleri Bakanlığı’ndan görevliler sempozyumda bulunmaktaydılar.

Sayın Mete Tuncay konuşmasında Kürtler üzerine şu görüşleri ileri sürdü: “Bizim Kürtler için savunduğumuz haklar Kürtler

tatmin etmiyor. Bizden daha fazla şeyler istemektedirler...” M. Tuncay’a Rum ve Ermenilere karşı uygulanan baskılara ilişkin ne diyorsunuz? diye sorulduğunda; konferans yetkilileri müdahalede bulunarak, “konuşmacılar istedikleri soruları cevaplandırıyorlar” dediler. Böylece Sayın Mete Tuncay cevap vermekten ve müşkül bir duruma düşmekten kurtuldu.

Stefanos Yerasimos konuşmasında milliyetler sorunu üzerinde durdu. Tarihsel bir girişle Osmanlı devleti döneminde Rum-Ermeni ve Yahudi meselelerini ele aldı. Sevr Anlaşması’nda ise, Kürtlere soyut bağımsız bir devlet kurma fırsatını İngilizlerin tanıdığını vurguladı. Maalesef, S. Yerasimos kemalist bir mantıkla 1925-1937 Kürt ayaklanmalarının İngilizler tarafından körüklendiğini belirtti. Bunu TC’nin İngilizlerle aralarında tartıştıkları Musul sorununa bağladı. Sözkonusu dönemde Kürtlerde ulusal bilincin olmadığını, ayaklanmaların yalnızca dinci şeyhler tarafından yönetildiğini söyledi. Son otuz

yılda Kürtlerde ulusal bilinçlenme görüldüğünü ve 1984’de PKK tarafından silahlı eylemlerin başlatıldığını, PKK’nın aşiret ilişkilerini kopardığını ve özellikle de gençliği örgütlediğini belirtti.

Bu konuşmadan sonra Stefanos Yerasimos’a; Kemalist tek parti döneminde ve sonraki yıllarda Rum ve Ermenilere karşı uygulanan politikalar, Kürtlere karşı uygulanan mecburi iskan politikaları, 49’lar olayı, 12 Mart döneminde Diyarbakir’de DDKO tarafından yapılan ve Türkiye’de Kürt ulusunun varlığını tartışan savunma, 1980 sonrası Diyarbakir Askeri Cezaevi, bu cezaevinde Mehdi Zana da dahil olmak üzere yapılan kürtçe savunmalar, bütün bunların Kürt hareketine etkileri konularında sorular soruldu. Yerasimos, bu tür tarihi olayların üzerinde durmak istemediğini vurguladı. Bu konularda Yerasimos’un cevabı, Türk yetkililerinin karşısında onların mantıklarına ters düşmeyi göze alamadığı için, nesnel cevaplar vermekten kaçındı.

Hristoforos Lazakis Türk ve Kürt milliyetçiliğine değindi. H. Lazakis konuşmasında TC’nin Kürdistan halkına karşı izlediği baskı politikalarına, Kürdistan’ın yeraltı ve yerüstü zenginlikleri talan edilen bir sömürge olduğuna, Kürdistan’da TC’nin militarist terör uyguladığına değindi.

H. Lazakis’in konuşmasından

sonra, kendisine, “bilindiği gibi Lozan Anlaşması sırasında Kürtlerin rızası dışında Kürdistan dörde bölünerek sömürgeleştirilmiştir. Bu konuşmada Kürdistan’ı paylaşan diğer sömürgeci devletlerin konumuna değinmemek bir eksiklik değil midir?” sorusu yöneltildi.

H. Lazakis’in bu soruya, diğer sömürgeci devletlerin uygulamalarının TC’nin uygulamalarından hiç farklı olmadığı oldu. Konuşmacı dünyada Kürtlerle ilgili yapılan akademik çalışmalara da değinerek, TC’nin bu çalışmaların ürünlerinin Türkiye’ye girmesine bile tahammül edemediğini vurguladı.

Bayan Adamandia Pollis konuşmasında Türkiye’de insan hakları ihlalleri üzerinde durarak, Kürt “azınlığa” uygulanan baskılara değindi. Bayan Pollis’e konu hakkında bilgisi olmasına rağmen, Kürtleri neden ulus değil de azınlık olarak nitelendiği soruldu. Konuşmacı Kürtlerin bir bütün olarak bir ulus olduklarını, ancak Türkiye dahilinde azınlık olduklarını ifade etti.

Kanımcı bu toplantı Davos politikasının bir devamı niteliğinde idi. Aynı şekilde bu toplantıda Türk aydınlarının Kürt sorununda ne kadar geri bir yapıda oldukları ortaya çıktı. Türk aydınlarının Kürt sorununu TC’nin bir iç sorunu gibi gösterme eğiliminde oldukları da izlendi.

Yorgo BACA

KÜRDİSTAN KURTULUŞ PARTİSİ (Rızgari)

“Birlik mutlaka gerçekleşecektir”

••• Kürdistan Kurtuluş Partisi (Rızgari) Polit Bürosu

3. kuruluş yıldönümü dolayısıyla bir bildiri yayınladı. Ekim 1990 tarihli 20 nolu bildiriye Rızgari’nin gelişimi ve örgütlenme sürecine kısaca değinilerek Kürdistan’daki güncel durum ve birlik sorunu üzerinde durulmakta •••

ANK • Stockholm

Bildiride “uluslararası planda haklılık kazanan Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesinin sömürgeci devletlerin bir iç sorunu haline dönüşmeye” başlamasının “çok büyük tehlikelerle karşı karşıya kalındığının göstergesi” olarak değerlendirilip, Kürt hareketinin uluslararası düzeyde “terörist” olarak mahkûm edilmeye çalışıldığı vurgulanmakta.

Kürdistanlı siyasal güçlerin birliğinin aciliyetine de değinilen bildiriye, birliğe ilişkin şu görüşlere yer verilmekte:

“Şuna inanıyoruz ki, ulusumuzun özgürlüğü ve ülkemizin bağımsızlığı için gerekli olan ortak bir taaruz cephesinde birleşmek mutlaka gerçekleşecektir... Bu görev, Kürdistan’ın karşı karşıya bulunduğu tehlikeler gözönünde bulundurulduğu zaman daha da zorunlu bir hale gelmiştir.

Bugün, Kürdistan’da büyük bir kaos yaşanmaktadır. KUKM üzerinde ağır bir tasallut oluşmuştur. Emperyalist ve sömürgeci programlar bir dayatma olarak Kürdistanlı siyasal yapılara kabullendirilmeye çalışılmaktadır. Emperyalistler Ortadoğu’daki bunalıma ‘çözüm’ ararlarken, bölgedeki sömürgeci devletler de kendi açılarından Kürdistan sorununun en ‘olumlu’ bir biçimde ‘çözümlemesi’ için hertürlü pazarlıklar içindedirler. Bu pazarlıklar içine Kürdistanlı siyasal güçlerin de çekilmek istendiği gözlemlenmektedir.”

Rızgari’ye yönelik tecrit ve tasallutlara ilişkin belirlemelerin de yer aldığı bildiriye, “izleyeceğimiz siyaset ne olacaktır?” başlığı altında aşağıdaki somut görevler sıralanmakta:

“- Kürdistan’da gelişen bütün saptamalara karşı amansızca mücadele

edilecektir. Kürdistan’da doğru bir ideolojik, siyasal perspektifin oturması buradan geçer...”

- Kürdistan’da ortak bir taaruz cephesi oluşturma çabalarımızı bütün engellemelere rağmen sürdürüleceğiz.

- KUKM’nin iradesini teslim alan bağımlılık ilişkilerine karşı amansızca mücadele edeceğiz. Bu tür bağımlılık ilişkileri içinde olan yapıları eleştiri ve teşhirden vazgeçmeyeceğiz.

- KUKM’ni çekmek istedikleri sömürgeci devlet programlarına şiddetle karşı çıkacağız.

- KUKM içindeki ‘ben merkezci’ anlayışları teşhir ve mahkûm edeceğiz.

- KUKM içindeki kadro ve militanların imha edilmelerine, nereden ve nasıl gelirse gelsin ve hangi biçimler içinde sunulursa sunulsun gücü-

müz oranında karşı duracağız.

- Teorik olarak kesinleşmiş modele uygun askeri hareketin siyasal mücadeleye perspektifimizle birlikte pratik içinde gündemleşmesi çalışmalarını sonuçlandırılacaktır.

- Partimiz, sosyalist siyasal program hedeflerinin yurtsever-demokrat program hedefleri ile dengeli bir birleşenidir. Buna bağlı olarak parti içi demokrasi anlayışının kolektif önderliğinde ısrarlıdır.”

Rızgari’nin Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi içinde bir araç olduğu sorumluluğu ve bilinciyle hareket edileceğinin belirtildiği bildiriye, tekrar Kürdistanlı güçlerin birliğinin zorunluluğuna değinilerek, Kürdistan’ının askeri işgalden arındırılması için birliğin vazgeçilmez olduğu vurgulanmakta.

□□□

Siyasi cinayetlere yeni bir halka daha eklendi

Ali Kashefi katledildi

Iran Kürdistan Demokrat Partisi Genel Sekreteri Dr. A. Kasemlo ve arkadaşlarının Viyana'da katledilmesinden bu yana İran Kürdistanı'ndaki yurtsever hareketin önder kadrolarına karşı, Kürt halkının düşmanları tarafından bilinçli ve sistemli bir şekilde tertiplenen siyasi cinayetlere, İran-KDP eski MK üyesi A. Kashefi'nin katledilmesiyle yeni bir halka daha eklendi...

Ali Kashefi,

Foto: ANK•arşiv

Cinayet nasıl işlendi?

Ali Kashefi'nin eşi ve dört çocuğu uzun süreden beri, Birleşmiş Milletler İlticacılar Komiserliği denetiminde Konya'ya yerleştirilmişlerdi. Ali Kashefi ise Doğu Kürdistan'da idi. İltica istemleri Hollanda hükümeti tarafından kabul edilmiş olan ailesi, Ali Kashefi hazır bulunmadığı için işlemlerini yürütemiyor ve Hollanda'ya gelemiyordu. Bu işlemleri yürütüp, çocuklarını ilgili ülkeye yollamak için Ali Kashefi geçtiğimiz ilkbaharda Türkiye'ye geliyor. Ondan bir müddet sonra da annesi onları ziyaret etmeye geliyor. Elbetteki tüm bu geliş ve gelişlerden ilgililer haberdar. Sözümona can güvenliklerini sağlama görevi de onlara ait. İşlemlerin uzun sürmesinden dolayı, Ali Kashefi de iltica için başvurmak zorunda kalıyor. İş-

lerек, kendisini aradıklarını, polis olduklarını söylüyorlar. Ali Kashefi'nin kendisi olduğunu belirtmesi üzerine, bir iş için karakola kadar gelmesi gerektiğini söylüyorlar. Ali Kashefi giyinip polis sandığı şahıslarla beraber çıkıp gidiyor. Eve dönmeyince, eşi Fatma ilticacıların işlerine bakan polis biriminin sorumlusuna telefon ediyor. Aldığı cevap ise "korkup endişelenmeyin polis götürmüşse birazdan gelir" oluyor. Ertesi gün Ali Kashefi'nin cesedi Konya-Ankara karayolu üzerinde eli kolu bağlı ve kurşunlanmış bir şekilde bulunuyor. Tabii polis ve savcılık kayıtlarına fail meçhul bir cinayet daha geçmiş oluyor.

Burada enteresan olan noktalardan biri, cinayetin 15 Ağustos'ta işlenmiş olması. Çünkü 15 Ağustos İran Kürdistanı'nda önemli bir gün. İ-KDP'nin kuruluş yıldönümü. Bilindiği gibi bu yıl 15 Ağustos'ta İ-KDP 45. kuruluş yıl dönümünü kutluyordu. Cinayetin özellikle bugün de işlenmesi bir raslantı mı?

İkinci önemli nokta ise, gelenlerin Türk polisi kıyafetinde olmaları ve düzgün Türkçe konuşmaları. Buna bağlı olarak da cesedin bulunduğu yerin polis Trafik İstasyonuna çok yakın olması. Bunlar bir şeyler çağırıştırıyor mu, yoksa bunlar da raslantı mı?

Cenaze savcılığın istemi üzerine Konya'da belediye tarafından gömülüyor. O, şimdi Konya'da, yad ellerde, kendi ülkesinden kilometrelerce uzakta yatıyor. Onu tanyan herkes büyük bir üzüntü içinde. Ve Kürdistan dağlarında komutanlarından aldıkları üstün askeri bilgi ve deneyimlerle kahraman peşmergeler, Ali Kashefi ve daha nice Ali Kashefi'ler için "ahd olsun kanlarını yerde bırakmayacağız" diyerek düşmanı kahredip, büyük darbeler vurarak, gece gündüz demeden yığıtçe savaşıyorlar.

Ama ortada olan bir şey var. Acı da olsa bir gerçek. Düşman her yerde acımasızca vuruyor... Bu beklenen bir şey. Ya biz? Bizler sadece cenazelerde ağıtlar yakarak, soyut sözlerle kendimizi avutarak, "Terörizme teslim olmayacağız" mı diyeceğiz?

S. BENGİN

Geçtiğimiz 15 Ağustosta Türkiye'nin Konya ilinde İran-Kürdistan Demokrat Partisi eski MK üyesi Ali Kashefi'nin barbarca katledilmesi, Kürt halkının düşmanları tarafından düzenlenen sistemli cinayetlerin önemli bir halkasını oluşturuyor. İlerici-demokrat kamuoyu ve basın tarafından pek bilinmeyen ve duyulmayan bu karanlık cinayeti eldeki mevcut veriler ve Ali Kashefi'nin yakın çevresinden edindiğimiz bilgiler ışığında Kürdistan Press okuyucusu için araştırdık.

Ali Kashefi kimdir?

Ali Kashefi, 1957 yılında Urmiye'ye bağlı Pıracık Köyünde yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Daha sonra ailesiyle birlikte Hovasin köyüne yerleşti. İlk öğrenimini bu köyde, orta öğrenimini Urmiye (Rızaiye)'de tamamladı. Tahran Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi son sınıfında iken, 1979'da Şah Diktatörlüğüne karşı yürütülen kitle hareketlerinin içinde yer aldı. Daha sonra Humeyni rejiminin Kürt halkına karşı başlattığı savaşta, kendi halkının yanında, İKDP saflarında bir militan olarak mücadeleye atıldı. Bu nedelle üniversite son sınıfında okulu terk etmek zorunda kaldı.

İ-KDP'nin Soma-Bradost Bölge Komite-

sinde çalıştı. 17 Şubat 1979'da Mehabat'ta toplanan İ-KDP 4. Kongresinden hemen sonra MK. Müşavirliğine atandı. O dönemde İ-KDP içinde başgösteren ve "Guruha heft neferi" olarak bilinen Gani Bilurvan ve ekibine karşı durarak, bölgesinde İ-KDP saflarını pekiştirdi. İ-KDP'nin 5, 6 ve 7. kongrelerinde üst üste MK üyeliğine seçildi. Bu arada partinin Agri (Ararat) Komitesinde peşmergelerin siyasi eğitiminde sorumluluk üstlendi. 7. ve 8. kongre dönemi sırasında Bölge Sorumluluğuna getirildi. 8. kongreden sonra İ-KDP saflarında baş gösteren ayrılıkta, İKDP-Devrimci Önderlik adına hareket eden muhalefet içinde yer aldı. 1988'de muhalefet hareketinin topladığı konferansta MK üyeliğine seçildi.

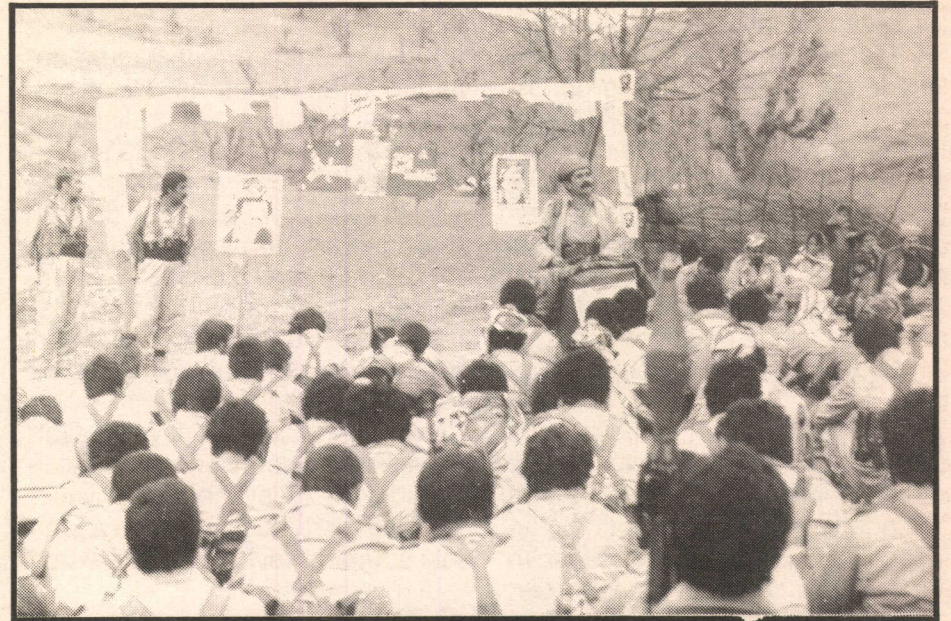
Ali Kashefi bölgesinde çok sevilen ve sayılan bir kişiydi. Boş zamanlarında köyünde ziraatçılık yapardı. Köylülerle, özellikle köy gençleriyle haşır neşirdi. Köy gençlerinin okuması için, onları sürekli olarak teşvik ediyordu.

O, siyasi bir önder olduğu kadar, iyi bir ajitatör ve propagandacı, seçkin bir peşmerge komutanıydı. Yürüttüğü askeri hareketlerde, halk kitlelerinin ve peşmergelerin gönlünde taht kurarken, düşmanı kahredip uykusunu kaçırıyordu. Bu nedenle Ali Kashefi'nin katledilmesi yörede derin bir üzüntü yarattı. Halen Ali Kashefi'nin evinde karalar giyinerek yas tutup dizlerine vuran yüreği yaralı annesi Nişan Piruti ve genç eşi Fatma'nın dillerinden ağıtlar eksilmiyor. Henüz olayın şokundan kurtulmuş değil. Kashefi'nin geride bıraktığı dört çocuğu ise olup bitenleri henüz kavramış değil.

İşlemler yürütülüyor, sonuçlar bekleniyor. Kendisi zamanının büyük bir bölümünü evde geçiriyor, dışarıya çok az çıkıyor. İlişki ve temaslarında oldukça titiz davranıyor.

Halkımızın düşmanları yıllarca onu ortadan kaldırmak için her yolu denediler. Her çabanın içine girdiler. 15 Ağustos 1990 gününe kadar tüm çabalar, tüm komplolar boşa çıkarıldı.

15 Ağustos 1990'da gece saat 12'de ikisi polis kıyafetinde biri sivil üç kişi oldukları belirtilen şahıslar Ali Kashefi'nin evine ge-

Ali Kashefi Doğu Kürdistan'da, İ-KDP peşmergelerine seminer verirken

“Ölüm Tabutlu”

ANK • İstanbul

Temmuz 1989'da Eskişehir Cezaevi'nde ortaya çıkarılan bir tünelle bahane edilerek, bu cezaevinde bulunan bütün tutuklular başta Aydın ve Nazilli olmak üzere diğer cezaevlerine nakledilmişlerdi. Tutukluların açlık grevinde oldukları bu nakiller sırasında baskı ve işkencelere maruz kalan iki devrimci yaşamını yitirirken, onlarca da sakatlanmıştı.

Ardından 252 adet tek kişilik, 60 adet üç kişilik hücrelerle direnişin odağı durumunda olan tutukluların fiziki ve psikolojik imhasını hedefleyen Eskişehir Hücre Tipi Cezaevi'nin kullanıma açılacağı, Adalet Bakanı Oltan Sungurlu'nun katıldığı bir şovla geçtiğimiz günlerde basına tanıtıldı.

Değişik cezaevlerinde bulunan devrimci tutuklu ve hükümlüleri Eskişehir'de hazırlanan bu imha merkezine nakletmeyi planlayan yönetimin hazırlıkları devam ederken, bu konu tutuklular arasında büyük bir terdirginlik yarattı.

Eskişehir Hücre Tipi Cezaevi'nin kullanımına açılacağı belirtilen günlerde Antep E tipi Özel Cezaevi'nde bir tünelle ortaya çıkarıldı. 26 Eylül Çarşamba günü tünelin bulunması bahane edilerek, politik tutukluların daha önce kazanmış oldukları haklar gasp edildi. Ayrıca 7Ekim Pazar günü 86'sı siyasi tutuklu, 9'u adi olmak üzere toplam 95 tutuklu hiçbir gerekçe gösterilmeden Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nden Türkiye'nin çeşitli cezaevlerine sürgün edildi. Zorla sürgün olayına karşı çıkan tutuklulara, Özel Tim, komando-

lar ve polis tarafından saldırı düzenlendi.

Bu arada Bismil Cezaevi'nden de 21 tutuklunun çeşitli cezaevlerine sevk edildiği öğrenildi. Başta Eskişehir Hücre Tipi Cezaevi'nin kullanımına açılması olmak üzere, sürgün ve kazanılan hakların gasbına karşı çıkan politik tutuklu ve hükümlüler yeni bir direniş dalgası başlattılar. Cezaevlerindeki direnişleri desteklemek amacıyla dışardan destek eylemleri konurken, meslek odalar, sendikalar, barolar, dernekler ve bir çok demokratik kitle örgütü, politik tutuklu ve hükümlülerle dayanışma içinde olduklarını açıkladılar.

Antep Cezaevin'de Tünel

26 Eylül Çarşamba günü Antep E Tipi Özel Cezaevi'nde 36 metre uzunluğunda, cezaevi duvarının 45 cm. dışına kadar uzanan bir tünelle ortaya çıkarıldı. 6 tutuklunun tüneli kendilerinin kazdıklarını ve tüm sorumluluğun kendilerine ait olduğunu açıklamasına rağmen, cezaevi idaresinin toplu cezalandırma mantığıyla hareket etmesi, devrimci tutukluların protestolarına neden oldu.

Antep Cezaevi tutukluların direnişler sonucu çeşitli haklar elde edildiği ve şartların olumlu olduğu bir cezaevi görünümündeydi. Bu cezaevinde tutuklular dışarıya telefon açma hakkı da elde etmişlerdi. Antep Cezaevi'nden gazetemi-ze ulaşan haberlerde bir tutuklu tünelin ortaya çıkarılması ardından gelişen olaylarla ilgili şu bilgileri vermekte

“Tünelin bulunmasının buradan kaynaklanmadığı tüm çıplaklığıyla ortada. 26 Eylül günü kapılarımız açılmayınca, olağan bir aramanın olacağını sanmıştık. İlerleyen saatlerde olağanüstü bir durum olduğu anlaşıldı. Hiç bir blok aranmadan, direkt orta bloğun aranması ve alışılmamış bir şekilde çatının da aranması... Tünel bulduktan sonra, cezaevinin genelini kapsayan ve bir kaç gün üst üste süren aramalar yapıldı. Bu süre zarfında araması yapılmamış blokların koğuş kapıları ve cezaevindeki tüm havalandırmalar kapalı kaldı. İlk hafta için bu uygulamaları, işin doğası gereği 'olağan' karşıladık. İlerleyen günlerde bazı kısıltılar dayattılar. Şimdiye kadar tünelle bulunmuş cezaevlerinde olduğu gibi, buradaki dayatmalar da toplu cezalandırma mantığının bir ürünüdür. Dayatılan kısıltılamaları kabullenememiz mümkün değil. Durumumuzdaki belirsizlik sürüyor. Önümüzdeki günlerde belirsizliği gidermeye çalışacağız.”

Diyarbakır Sürgünü

26 Eylül'de Antep Cezaevi'nde ortaya çıkan tünelle ardından 7 Ekim pazar günü 86'sı sol siyasi tutuklu 9'u adi tutuklu olmak üzere toplam 95 tutuklunun hiç bir gerekçe gösterilmeden Amasya, Aydın, Bursa, Bartın, Malatya, Çanakkale, Ceyhan ve Nazilli cezaevlerine sürgünleri gerçekleştirildi.

Sürgün'ü kabul etmeyeceklerini belirten tutukluların kararlı tavrı, cezaevi idaresi tarafından şiddet kullanılarak bastırılmaya çalışılınca, Ceyhan Özel Tip Cezaevi'ne sürgün edilen M.Şirin Tunç ve Remzi Avcı özel timin ve koluk kuvvetlerinin cezaevinde yaptıkları operasyonlar ve baskılarla ilgili şu açıklamayı yaptılar.

“7.10.1990 akşamı saat beş sularında Özel Tim ve sivil polis ekipleri Diyarbakır 1 Nolu Cezaevi'ni dışardan ablukaya aldı. Bir saat sonra Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı ve bir polis ekibi benim de dahil olduğum tutuklu temsilciliği ile koğuş sorumlularını idare bölümüne çağırdı. Cumhuriyet Savcısı 100 kişinin sürgün edileceğini bunun için sürgün edileceklerin hazır olmalarını istedi. Tutuklu temsilcisi olarak sürgün edileceklerin listesini isteyince Savcı, 'liste verme yetkisinin olmadığını' hazırlanmadığımız takdirde zor kullanacağını söyledi. Buna karşın zorla sürgüne karşı olduğumuzu belirterek koğuşumuza geri dönmek istedik. Savcı da, 'tamam siz gidin, dışardaki komutandan listeyi almaya gideyim' deyip dışarı çıktı.”

“Bir müddet sonra tutuklu temsilciliği ve koğuş sorumluları olarak tekrar idare bölümüne çağırıldık. Burada bizleri sivil polis, özel tim ve komandolar zorla etkisiz hale getirip ağızlarımızı kapatıldılar. Daha sonra joplayarak, yerde sürükleyerek karga tulumba sevk arabasına atıldılar.”

Daha sonra Özel Tim, komando ve gardiyanların koğuşlara girerek, sevk için isim vermekte direnen tutuklulara coplar ve kalaslarla saldırdıklarını açıklayan M. Şirin Tunç ve Remzi Avcı, sabaha kadar süren operasyon sonucu yüzlerce kişinin yaralandığını, tutukluların maddi değeri olan eşyalarının savunma ve iddiamelerinin ise talan edildiğini belirttiler.

Sürgünlerin, dayak ve işkencenin durdurulması amacıyla cezaevinde bulunan diğer tutuklular 8 Ekim'den itibaren dört grup halinde açlık grevine başladılar. Cezaevindeki direniş dışardan desteklemek amacıyla başta Diyarbakır, Nusaybin, Kızıltepe, Cizre ve Adıyaman olmak üzere bir çok il ve ilçede açlık grevleri konuldu. Tutuklu aileleri yanında halk da bu dayanışma eylemlerine büyük destek verdi.

Öte yandan Diyarbakır'da İnsan Hakları Derneği, Serbest Mali Müşavirler Derneği, Ziraat Mühendisleri Odası, Diyarbakır Barosu, İnşaat Mühendisleri Odası, Makina Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, Yol-İş, Petrol-İş, Tes-İş, Belediye-İş ve Elektrik Mühendisleri Odası'nın da aralarında yer aldığı 12 kuruluş tutuklularla dayanışma içinde olduklarını açıkladılar. Diyarbakır İnsan Hakları Derneği Başkanı Hatip Dicle 9 Ekim günü basına yaptığı açıklamada, Sürgün uygulamasının, “Ağustos Genelgesi”yle başlayan baskılı uygulamanın katılaştırmanın göstergesi, tutuklu ve hükümlülerin insanlık onurunu savunarak, canları pahasına almış oldukları haklarının gasp edilmesi operasyonu” olduğunu belirtti.

H. Dicle, sürgün ve operasyonun tek başına ele alınmayacağını, Kuveyt krizi ile tirmanan

ve özellikle son günlerde Diyarbakır merkez, Bismil, Silvan ve Çınar ilçeleri başta olmak üzere, yörrede başlatılan yoğun operasyonlarla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurguladı.

Diğer cezaevlerinde de Diyarbakır sürgününe protesto etmek ve Eskişehir Cezaevinin arkasında yatan gereçe kamuoyuna teşhir etmek için açlık grevleri ve çeşitli eylemler konuldu. Bartın Cezaevi'nde bulunan bir grup siyasi tutuklu Adalet Bakanlığı, Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü ve Cezaevi Müdürlüğü ile kamuoyuna yaptıkları açıklamalarla, Eskişehir'de uygulamaya konmak istenen hücre sistemi ve Diyarbakır E tipi Cezaevi'nde yapılan baskıları kınamak amacıyla 11.10.1990 tarihinden itibaren iki günlük açlık grevine gittiklerini belirttiler. Aynı şekilde Eskişehir Cezaevi'nin açılışını protesto ettiklerini açıklayan Antep Cezaevi'ndeki politik tutuklular da, 11.10.1990 tarihinde üç günlük açlık grevine gittiler.

Halen birçok cezaevinde devrimci tutukluların direnişleri sürerken, cezaevleri dışında tutuklu yandaşları ve halk tarafından yapılan destek eylemleri de yaygınlaşarak devam ediyor.

Kuveyt krizinin başlamasıyla birlikte yükseliş geçiren Türk militarizmi bir yandan Kürdistan'da sivil halka karşı eşi görülmemiş baskı, sürgün ve cinayetler gerçekleştirirken, öte yandan cezaevlerindeki direnişçi devrimci öğeleri ezmeye çalışıyor. Kürdistan'da imamlar camide sorgusuz sualsiz kurşunlanırken, yüzlerce köy ve mezra boşaltılırken, bir de bunlar yetmiyormuş gibi yıllardan beri TBMM'de bekleyen idam dosyaları gündemleştirildi. Mehmet Keçeciler, bazılarının idam edilebileceğini açıklıyarak, tutuklu ve hükümlülere TC devletinin rehine gözüyle baktığını da çıplak bir şekilde ortaya koydu. “Demokrasiye geçtik” diye TC, bugünkü koşullarda batının kendisini eleştiremeyeceğini hesap ederek, bütün kurumlarıyla toplumu baskı ve şiddet altına aldı. Bu da yetmiyormuş gibi Avrupa Konseyi'ne başvuruda bulunarak “Doğu ve Güney Doğu'da” insan haklarının ihlali edilebileceğini, bu konuda Türkiye'ye eleştirtilerini pilmamasını istedi.

Devrimci tutuklular Eskişehir Cezaevi'ne nakledilmeleri konusunda son günlerde başta Adalet Bakanlığı olmak üzere, resmi makamların başlatılan planları boşa çıkarmak için çeşitli direnişler gerçekleştirirken, bu direnişler basında ve Avrupa'da beklenen geniş desteği göremiyor.

Türk yönetimi Eskişehir Cezaevi'ni Türkiye zindanlarında tutuklu ve hükümlü olarak bulunan çoğunluğu Kürt olan devrimcileri tecrit ve ezme mekezi olarak görüyor, buna göre planlıyor.

Yani, on yılda “ıslah” edemediklerini “ıslah” çalışacak. Türk yönetimi, devrimci tutukluların son on yılda canları ve kanları pahasına gerçekleştirildikleri yüzlerce direnişten pek ders almış görünmüyor. On yıllık baskı, işkence ve direniş pratiği yaşayan Kürt ve Türk devrimcilerinin Eskişehir “ıslah planı”nı da boşa çıkaracaklarından kuşku yok. Ama bunun için desteğe ihtiyaçları var.

Kıtlıklarına Hayır!"

••• Diyarbakır 1 Nolu E Tipi Cezaevi siyasi tutukluları adına Ümit Doğan tarafından 10 Ekim tarihinde "Kamuoyuna" başlığı altında bir açıklama yapıldı. Devletin devrimci tutuklular üzerinde oynamak istediği oyunları, Eskişehir Hücre Tipi Cezaevi'ni ve son Diyarbakır sürgününü konu alan bu açıklamayı okuyucularımıza sunuyoruz. •••

KAMUOYUNA

H

ızlı bir biçimde yaşanan süreçte, her gün, her saat kamuoyunun gözlerinden kaçırılmak istenen önemli gelişmeler olmakta ve çok çeşitli biçimleriyle emekçi halklarımızı cendere altına almaya yönelik uygulamalar gündeme sokulmaktadır. Bilinçli bir tercih olarak bu politikaların hepsi, sermaye ve onun iktidarının gözü dönmüş çarklarının ifadesinden başka bir anlama gelmemektedir.

Son aylarda yaşananlarla bu, kendini, emperyalist ve gerici güçlerin çıkar çatışmalarından doğan ve halklarımıza yıkımdan başka bir şey getirmeyecek olan savaş oyununda da göstermektedir.

Yüzyıllardır Ortadoğu halklarına sömürü ve talanları uğruna kan, gözyaşı ve yoksulluktan başka bir şey vermeyen emperyalist güçler bugün de aynı gerekçe ve amaçla hareket etmektedirler. Bu hareket ve amacın kötü bir figüranı durumunda olan Türkiye'deki iktidar ise böyle bir savaşta hiç bir çıkarı ve yararı bulunmayan emekçi halklarımızı sadece kopkoyu bir karanlığın bilinmezliğine sürüklemekle kalmıyor, aynı zamanda "ülkenin bölünmez bütünlüğü", "uluslararası camiada itibar" teraneleriyle her türlü insanlık dışı baskılarını daha da yoğunlaştırıyor. Yoksulluğu her gün biraz daha aşağıya çeken ve açlık sınırlarını zorlayan hayat pahalılığını, peş peşe yapılan zamları, işçilere, memurlara, aydınlara, gençlere, emekçi halka yönelik yeni yeni saldırıları, Kürt halkını ve onun var olma mücadelesini yok etmenin bin bir türdeki yöntemlerini sanki hiç bir şey olmamışçasına "olağan" bir hale getirmeye, toplumun dinamik kesimlerini köreltmeye çalışıyor.

Bütün bu çirkinlikler ve karanlıklar tortusuna bir yenisi daha ekleniyor. Nazi fa-

şizminin toplama kamplarındaki geleneği yine cezaevlerinde biçimlendiriliyor. Tümünüyle insani hak ve değerlerden yalıtılmış ve aynı zamanda ömür boyu ve bütün yaşamı hücre cezası altına almak demek olan *Tek Hücreli, Tek Havalandırılmalı* cezaevleri statüsü tam da bu sırada gündeme getiriliyor. Bilindiği gibi Eskişehir'den Aydın'a yapılan ölüm sevkinin ardından Eskişehir cezaevinin *Tek Kişilik Hücre* ve *Tek Havalandırma* biçiminde yeniden düzenlendiği açığa çıkmış ve bu bizzat Adalet Bakanı'nın basına yansıyan açıklamalarıyla doğrulanmıştır. Keza bu süre boyunca biz tutsakların bu uygulamayı kabul etmeyeceğimize ilişkin çeşitli açıklamaları ve protesto, açlık grevleri biçimindeki tepkileri, tutsak yakını ailelerin ve demokratik güçlerin girişimleri de olmuştur. En son TV'den yansıyan görüntüleriyle tek havalandırma tek hücreli cezaevleri statüsü Eskişehir basamağıyla uygulama safhasına gelmiştir.

Bu statüyü "banyosu, televizyonu olan", "Avrupa standartlı", "lüks oda" diyerek meşru kılmaya çalışan Adalet Bakanı, basında ve son olarak TV'deki görüntülerle tümüyle demagoji yapmaktadır. Bu demagojinin altında tek havalandırma ve tek hücrenin hiç bir insani değerle bağlaşımayan yanını gizlemek yatmaktadır. Evet, yapılan, içine tek kişinin konduğu ve tek kişinin kendi başına beş on adım attığı bir hücredir.

Bu uygulama, insanı, bütün insani bağlardan koparan, süresi zamanı belli olmayan bir ömür boyu hücre cezasından başka bir şey değildir. Bu hücre cezası, yeni bir idam demektir, yeni bir müebbet ceza demektir, yeni binlerce yıl demektir. Dahası hiç bir yılla ölçülemeyecek sosyal bir varlık olma konumundan çıkarma demektir.

Tek havalandırma tek hücrede cezaevinin statüsünün amacı, devrimci tutsakların yıllardır kaniyle, canıyla didinerek elde ettiği hakları boşa çıkarmak, toplumun canlı dokularına dayatılan sessizliği, duyarsızlığı yırtma, emekçi halklarımızın devrimci mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olma girişkenliğini etkisizleştirmek, insan onurunun her şeyden daha önde tutulan edimlerinde ki kazanımları değersizleştirmek, bunları gerçekleştirilemez de bu doğrultudaki gelişmesini önlemektir.

Amaçlanan, devrimci tutsakları "yalnız"laştırarak hem fiziki hem de psikolojik bir yıkıma uğratmaktır. Yıllardır işkence ve sağlıksız koşullarda sakat bıraktığı fiziki olarak güçsüz düşürdüğü, çoğunun bünyesinde kalıcı hastalıklara yol açtığı devrimci tutsakları şimdide her şeyden yalıtılarak tek havalandırma ve tek kişilik hücrelere sokarak psikolojik dengesini, duygularını, bilinç üretim düzenini bozmak, biyolojik olarak da eritmek gibi yöntem-

lerle tüketmeyi istemektedir.

Hiç kuşkusuz cezaevlerindeki saldırılar karşısında direnen, ölümü kucaklayan, günlerce açlığa yatan, her türlü dayatma ve yoksunluğa aldırmadan insan onuruna sahip çıkma tutumu, bu son saldırı karşısında da geri durmayacaktır.

Böylesine bir insanlık dışı uygulamanın gündeme getirilmesi yeni cezaevinin sancılarının yaşanması demektir. Kin ve intikam alma duygusuyla cezaevlerindeki devrimci tutsakların yaşamlarını sürekli bir alt-üst etme mantığı ile hareket eden iktidar ve onun Adalet Bakanlığı bir kez daha toplumda yaralar açacak olan bir yangını ateşlemektedirler.

Böyle bir insanlık dışı uygulamaya biz devrimci tutsakların verebileceği, cezaevlerinde insanca yaşama isteği ve bunun üzerine yükselen haklı ve onurlu direnişlerden başkası değildir. Dolayısıyla tek havalandırma, tek hücre Eskişehir cezaevine olası sevk edilmelere razı olmayacak ve Nazi Toplama Kampları'nın bir uzantısı olan bu cezaevi statüsünü kabullenmiyiceğiz.

Ne var ki bu sorun tek başına içerdeki devrimci tutsakların sorunu değildir. Çünkü söz konusu olan başta gelen en temel insani hak ve değerlere saldırıdır. En temel insani hak ve değerlere sahiplenmek insanın herşeyden daha önde tutması gereken bir sorumluluğu ve duyarlılığı olmalıdır. Yoksa, "insanım" demenin fazlaca bir anlamı olmayacaktır.

Devrimci tutsakları açlık grevlerine, ölümlere, sakat kalmalara sürükleyecek olan bu dayatmaya sessiz kalmamak, aynı zamanda haksızlıklara karşı çıkmanın onurunu taşımak demektir.

Sosyal bir varlık olan insanı ve onun bilinç ve iradesiyle biçimlenen yaşamını gayri insani yöntemlerle değiştirmeye, onu başka yaşam kalıpları içinde tutmaya, onun yaşamına çağdışı araçlarla müdahale etme ve yön vermeye kalkışmak, insanlık tarihinin en büyük gafı olmuştur. Tarih, buna kalkışanların insanlık düşmanı yüzlerinin sergilendiği sayısız örnekle doludur.

Her şeyden önce insan, doğasına aykırı bir yaşam biçimini benimsemez. Yaşamına yabancı öğeleri kabul etmez; kendisini toplum dışı bırakan olguları yaşamına katmak istemez ve onlara karşı daima bir reaksiyon içinde olur. Kısaca toplum kurallarına, ahlak normlarına ters düşmek istemez. Hele zor yoluyla dayatılan ve insan yaşamını hiçe sayan kurallara ise asla uymaz. İnsani değerlerin çiğnenmesine asla izin vermez. Aksi takdirde insani özelliklerini hızla yitirir ve onlardan hızla uzaklaşır.

Bu gerçek, cezaevimizde çok açık ve somut olarak yaşanıyor. Diyebiliriz ki, açık

terör ve en imhacı yöntemlerin resmi politika halinde uygulandığı bu alan, insan kişiliği üzerinde en tahrif edici rolü eskiden olduğu gibi bugün de oynuyor. Ama sonunda kazanacak olan, insan onuru olacaktır.

Cezaevinde 7.10.1990 günü saat 23'te başlayan baskı, işkence, sürgün tüm çıplaklığıyla bugün de sürmektedir. Koşullarımızdan zorla çıkarılıyoruz; tüm eşyalarımıza, battaniye, nevresim, çarşaf, kışlık ve yazlık giysilerimiz, iç çamaşırlarımız, ayakabılarımız, sigaralarımız, koşu tahtası bulunan radyo, buzdolabı, televizyon, teyp, dergi, kitap, savunmalarımız, iddianamelerimiz dahil tüm özel eşyalarımıza el konuluyor ve başka koşullara dağıtılıyor. Uygulamalar çok yönlü olarak ve artarak sürdürülüyor. Cezaevi idaresiyle görüşme taleplerimize cevap verilmiyor; görüş günümüz olmasına rağmen ve ailelerimiz ziyaretimize geldikleri halde görüştürülmüyor. Bu koşullar altında 90'a yakın arkadaşımız akşam saat 11'den sonra başlayıp sabah saat 4'e kadar süren insanlık dışı işkenceler yapılarak ve hiç bir gerekçe gösterilmeden sürgün edildiler. İnsanlık dışı işkenceler sırasında yaralananların, çeşitli yerlerinden jop, kalas, tekme vb. darbe yenenlerin vücutlarında halen mevcut olan işkence izlerinin tespiti için doktor istegimiz yerine getirilmiyor.

Çeşitli resmi merciler bir yandan demokrasi, insan hakları vb. üzerinde her çeşit sahtekar, dalkavukça demeçler verirken; diğer yandan akıl almaz işkence ve barbar yöntemleri biz tutsaklar üzerinde uygulamakta ve yaşamımıza kast ederek yeni ölümlere ortam hazırlamaktadırlar. İdare çok iyi biliyor ki, insanı yaşamımıza her tür yönelim ve saldırıyı ölümlerimiz pahasına püs-kürteceğiz! İnsanlık onurumuza ve siyasi varlığımıza kast edecek her saldırıya karşı canımızı siper etmekte kararlıyız.

Bütün ilerici, demokrat, yurtsever kamuoyunu, başlatmış olduğumuz açlık grevini desteklemeye çağırıyoruz. Ben insanım diyen her bireyin insanlık onurunu koruma kavgamıza omuz vermesi, onun en vazgeçilmez insani görevidir.

Durumumuzu özetle bilgilerinize sunuyoruz.

10.10.1990
Diyarbakır 1 Nolu
E Tipi Cezaevi
Siyasi Tutukluları adına

Ümit Doğan

DENGÊN NÛ

KUTLO Û ZEMÊ

Ew roj car din gundî derketin, bo Seyra Kutlo û Zemê: Hinek ji wan li ser banan, hinek jî di nav derîyan de. Zemê gote Kutlo: "Bese bese ji destê te. Ma tu ne mêr î? Pozê te ji heval û hogrên te naşewite? Ewê gundî rojê carek werin temaşê. Na na. Ez hew karim..." û ew dest bi girî dibe. Kutlo mit û mat, nizane dê çi bibe. Li der û dora xwe dinihêre û poşê pihînek davê. "Hişş keçê hişş. Ez ji te ra dibêjim hişş..." Bi pihîna Kutlo qîjîn ji Zemê radibe û dibê "Gurmm" pîj dibe li erdê. Çi qas diçe deng li gund bela dibê. Muxtarê gund xalê Yazî, dehî hew deber dibe. Ji nişka va cîyê xwe hildipeke. Bi fişê fiş û inte int destê Kutlo digire û ber bi xwe de dikîşîne. Nuza nuza Zemê ye li erdê. Dawîyê herdu bi hew re ber bi malê dimeşin.

Piştî çend rojan gundî li oda gund dicivin. Şeqîna hefçiya û kufîna cigaran e. Muxtar destê xwe dawê xwelidankê û dibê:

— Ka bêjin çi derdê we heye? Deng ji Kutlo dernakeve. Serê xwe pêl dibe. Bi dengêkî nizin dibê:

— Ez jî nizanîm. Zemê ji alîyê din, ji nav jinan bi

awayekî edep dibê:

— Xalê Yazî ger destûr hebe, ezê vêjim.

— Muxtar wekî bêje erê, serê xwe dihejîne.

— Ez xulam. Ji serê sibê heta evare nîg nakeve binê min. Biçe tevrikê, were xwarinê çêke, firaqan, çilan bişo... Wusan dibe, carna ez keşş nabînim serê xwe bixurînim. Çima ez dibêjim rabe, biçe golikê girêde û çêlekê berd. Ev sosretê tîhme serê min. İhh ihh... Ez hew karim deber kim. İhh ihh...

Axaftina Zemê qîyamet rakiribû li odê. Hinek digotin "Bila Zemê bike". Hineka digot "na bila Kutlo bike."

Muxtar

— Deqekî, gelê civatê, deqekî, li men guhdarî bikin. Ramanekê min heye.

YEK ji nava civatê

— Kabêje çi ye ramana te?

— Hama kî xeber da, bila ew golikê girêde û çêlekê berde. Civat gotina muxtar pejirand û ew li malên xwe belav bûn.

Ji wê rojê vir da Kutlo bûbû ker û lal di mirovan direvîya. Lê Zemê na. Ew diçû nava gund, digeriya, diaxifi. Rojek car din mîna

her rojê Zemê li nava gund û Kutlo li ber kuçik runiştê bûn ji nişka ve derî hat lêxistin. Kutlo rabû ser xwe ber bi derî çû. Destê xwe avêt çembil ku veke, lê venekir. Ew paşve vegeriya, destê xwe da rûyê xwe, miz da û dibê xwe de got: "Himm ev dek dekê Zemê ye. Ez dizanim, ew dixwaze min bîne leştikê. Ez Kutlo me bavê te jî were kare min bîne leystikê!"

Rêwî dema nêrî derî venbû, derbasî hundir bû. Lê çi bibîne, sofîyekî li ber kuçik kuçifiye. Ew silav didîyê, dibêje: "Roj baş xalê sofî" Lo carek biryara Kutlo biryar bû, Ewê ne hatina dek û dolabê. Rêwî dibe, nake gotinek ji Kutlo nagire. Rêwî pir dibeece, ber pê diçe, radike bestika wî ji erdê bilin dibe, dibê: "Yavo tu çi meriv î? Çima deng ji te nayê?" Kutlo zoq li çavê mêrik dinihêre. Mêrik wî paşve taf dide. Kutlo dibê "gurmm" li erdê fîj dibe. İcar rêwî dest bi rûyê wî dibe, zû wî kur dibe û radike desta nivîna û jî malê derdikeve, diçe.

Ber bi êvarê bû dehî. Zemê ji nava gund dihat. Dema Zemê derî vedike çi bibîne! Kutlo di nava Xwînê da ye. Zemê dibê:

— Kuro Kutlo çi bû? Ev çi hal e?

Bi gotina Zemê Kutlo bi lez ji erdê radibe, dibê:

— Biçe, biçe çêlekê berde, golikê girêde. Ji te tirê ezê bixafiyama. Ne bi xwedê wî ji min çi bikirina, bila bikir na. Minê xeber neda. Biçe Zemê ji gotinên Kutlo tiştêk dernaxe. Herdu destên xwe dide kêlek xwe û dikumişe erdê. Ew bi dengêkî girî, dibêje: "Kuro tu dîn bû yî? Ev çi hal e?"

Êdî tîrsa Kutlo nemabû. Çîroka xwe ji serî heta binî ji Zemê re dibêje.

Zemê piştî axaftinê bi lez xwe digihîne mîrikî rêwî, dibêje:

—Roj baş birako.

—Roj baş.

—Xêr e Koçerî bi kîjan alî ve?

—Çi koçerî xuşka min? Tu ev gundê ha dibînî... û serpehatîya xwe ji serî ta binî ji Zemê re dibê. Zemê,

—Himm ne xwe wisan e he?... Paşê îcar mêrik dipirse, dibêje.

—Tu bi kîjan alî ve diçî?

Welleh. Ez çi bêjim. Ez jî nizanîm bi kîjan alî ve. Ev serê çend sal in zilamê min çûye rehmetê. Kesê min tune. Min biryar da, ger xwedê nasîp ke ezê bizewicim.

—Xwedê rehma xwe lêke.

—Amîn.

Ev gotin ketibûn serê mêrik. Piştî çend deqka mêrik dibê:

—Bi Xwedê. Ev bû du sal xanima min çûye rehmetê. Piştî mirina wê min sond xwar ezê nezewicim. Lê bi mirîyarn re nabe mirin. Min nê rî evê zarokên min di nav nigan de biçin. Min biryar da, ezê bizewicim. Ger tu min qebl bikî, bi emrê Xwedê û qewlê pêxember emê bizewicin. Zemê hinekî radiweste û dibê:

—Baş e. Lê divê peşî mahra me bête birîn.

—Temam

û ew berê xwe didin gundê kêleka rê dibin mêvanê malekî. Piştî xêr hatinê xwedîyê malê gazî jina xwe dike, dibêje:

—Xatûn ji me re xwarinê bîne. Jinik mîna bêje erê serê xwe dihejîne û diçe. Bi qedere niv seetê jinik sifra xwarinê li pêş wan radixîne. Xwarina wan pilor (esid) bû.

Xwedîyê xanî dibêje:

—De fermo xwarina xwe bixwin. Zemê:

—Çi ma we ewqas zahmet dî.

Xwedîyê xanî:

—Yah, Xwedê şîfa bide. Gelo çi nexweşîya te heye?

Hevalê Zemê:

—Xwedê zarokên te bihêle. Wel-leh, serê çend mehan e ama janek xwe davê nava min. Çend roj berê ez çûm ser bijîşk wî gote min, divê tu êvaran nan nexwî.

—Gelo tu niha çawa yî?

—Piştî parêzê ez hinekî baş bûm.

—Xwedê jîfa bide

—Spas. Hûn bifermin.

Dawîya xwarinê Zemê û Hewalê wê destûr dixwazin û derbasî oda razanê dibin. Ji birçîna cuzîna zikê mêrik e. Mêrik dibê:

—Ew derew çi bûn? Ma tu nizanî ez jî wekî te birçî bûm?

—Çavên min kor be. Ma minê ji ku derê zanibûya tu ewqas birçî yî. Min got qey, tu ji pilorê hez nakî. Madem tu ew qas birçî yî, rabe, biçe pilor di bin merkebê de ye. Têr bixwe û dema tu hatî, hinek jî ji min re bîne. Gotina Zemê dikeve serê mêrik. Ew radibe ku biçe, dibêje:

—Heqet navê te çi bû?

—Ma tu nizanî navê min çi ye?

—Na. Ma min tilîya xwe bihn kirîye? Ezê ji kû derê bizinbim?

—Navê min mirî ye

—Çi mirî

—Erê erê mirî

Mêrik ser xwe dihejîne û diçe. Zemê zûka radibe çîyê livînan diguherîne. Gava mêrik tê û livîna nabîne, gazî dike, dibêje:

—Keçê mirî!

Xwedîyê xanî bi deng hişyar dibe û gazî jina xwe dike, dibêje: "Keçê rabe mêvanê me di bin xwe de kir." Mêrik dinihêre mal hişyar bûn, ji şerma dibê "Xir" û dest bi revê dibe. Lê di tarîyê de ew li xwedîyê xanî diqelibe. Pilora ku wî ji Zemê re anîbû, ji destê wî dirijê. Xwedîyê xanî ji cîyê xwe hildipeke û dibê:

"Pa.. Bi xwedê guyê mêvanê me ji pilorê şêrintir e."

Serê sibê Zemê radike livîna û berê xwe dide malê.

Gulek hebu sorinî
li nav başçê derinî
dikir nalî û gazî
Evinçara bilbilê
Bilbil firî lê danî
kir gilî û gazî
got "Serî tu ji gul çi dixwazî?"
Serî digot "Ez serim Hakimê vê
derim
gava te jî bigrim

Ezê bavê mî pişt derî"
Bilbil firî şunda çu
xeber şand hawr dor
lê civîyan teyr û tor
Payî hat gîya û moz
Bilbil got "Hevalno,
Kali kêder gula sor
li me rabîye hirç û hov."
Hemu rabun ser pîya
erîş birin ser serîya

Serîya nêhîrtin bilbil hat
Ji tîrsan revîyan
Gulê gote: Ez sorim
nişana zaferim
gava mirov bive yek
dijmin wê tim birev

Dimeşim li çîyan
karanfîlim ez
Hil nabim di tarîyada
Tavim ez.
Evinê datînim
bi namluyan ez
Medyame, Kawame, Amedim ez
Di axêda bihar
Li bandevan rojim ez
Ez peşmergema lo
Ez peşmergema ez.

Hêviyê Bismilê

Arjen Arî

Di Hundir de

Biharek din çû
Di hundir de adarek din,
Çend sal çê bûn,
Li pişt deriyan ji te cûda
Çend wext bihurîn?

Min nehejmart
Ne emrê bihurî
Ne jî salên çuyî
Nayên bîra min
Di hundir de
Tu tê bîra min
Û bi te re diçin rojên min,
Şevên min
Bi te re tîn.

Dirin û tîn,
Li derve cendirme
Ez
Di hundir de girtî me
Û ez
Di hundir de
Ji buharê dûr
Ji adarê dûr
Li hêviya adarek di me.

Buharek din çû,
Di hundir de, adarek din
Çend sal çêbûn
Li pişt deriyê ji te cûda
Çend wext buhirîn?..

Çarîn

Dilê dildara
Evîna evîndara
Êşa eşdara
Tu ezîza ber dilê Dara.

Birayên Min

Girtîgeha Amed de birayên min
Tî mane,
Birçî mane
Rojîya mirinê de birayên min
Bi hev re pal dane.

Birayên min bira ne,
Birayên min bira,
Di rojên wilo de birayên min
Yên serîhildana ne.

Û bi hezara ne,
Zîndan û mehkîman de;
Di bin zilma roman de
Birayên min Baby Sands'in,
Nelson Mandela ne...

Li Ser Helepçe

Qut bûn ji buharek din
Bi jînê şa nebûn,
Hinek pûç bûn
di Helepçe de hinek kor..
Û hinarîkên rûwa sor-sor
Ji heyva nîsanê nêrgîz
Bilbizêq
Û beybûn...
Tev...Zarok bûn...

Tev zarok bûn,
Tev de jin...
Bi jehra xerdelê mirî
Dilê min perçe-perçe
Dilê min parî-parî
Bi nêrgîzan re bihar digrî
Li sikakên Helepçe
Û ez helbestkar im di hêlekê de
Birînên min Nagazakî,
Êşa min piç piç Hiroşîma.
Bi dû ewrê sahra de tiştek nema
Di Helepçe de ji nêrgîzan
Ji bilbizîqan
Ji beybûnan.

Rehber Rêzan

Ewê Rojekê Kuştî Vegerin

Berî hezar salî bêtir
Bi ser axa me de hatin,
Şûr bi xwe re
anîn, gorrîstan, gorrîstan ava kirin,
Ava dikin.
Ji çola Erebiştanê
Şaristaniya nû anîn,
Bi wê
Landîka mirovatiyê
Wêran kirin,
Wêran dikin...

Pîreke kurd, piştkevanî,
ço bi dest de,
Hikmeta dîrokî kevnar
Di nav qermîçên rûyê wê
de hişk bû bû,
Vedipekî li kurt û kevir kuçîka,
Li gundekî xulmaşbûyî
di hemêzê çayî Bilêlî lêzmî de
Rokê guhê min tengijand:
Kî kuştîyar tê,
Rojikê ji rojan kuştî vedigerre.

6.12.1989

••• Dr. Rehber Rêzan ji Kurdistanê Suriyê ye, niha li Alemanyayê dijî. Wî doktora xwe, li Yekitiya Sowyetê, di warê edebiyatê de çêkiriye lêgerî-nên wî li ser kovara Kawar'ê û li ser Seyda Cigerxwîn hene.

••• Min Arjen Arî li ku dera Nisêbî-nê bidîta; li kîjan çayxanê, li kîjan di-kanê, li kîjan xwarinxanê, li komelê, li kuçê, her tim pirtûkek di destên wî de bû; pirtûkek stûr... Pirtûk an ya P.Nerûda yan ya FG.Lorca, yan ya Mayakovskî yan jî ya N.Hikmet bû. Wî her dixwend û dinivîsand.

Ew jîr bû, xwende bû, nûjen bû; jî ber vê yekê jî wî nûjen dinivîsand. Ew xort bû, hê jî xort e, bi hêvî bû, hê jî bi hêvî ye, hezkirê welêt bû, hê jî wa ye.

Bi jîmar, ez dizanim ku ev panzdeh sal in, ew dinivîsîne. Ji ber vê yekê jî ew hat girtin; lêdan, îşkence û zulum dît. Lê wî li ber xwe da; serî dida, sir neda. Wî rûmeta helbestkariya xwe nexist bin lîngan.

Arjen Arî hê jî li welêt dijî. Di gel hoyên ne demokratîk û bi îmkânên pir bi sînor ew dîsan bêwestan dinivîsîne.

Helbestên wî di bin navê cihê cihê de di kovarên mîna Tirêj, Kurdistan Press û Berbangê de çap bûne.

Ev hersê helbestên wî jî berhemên wî yên nû ne.

Firat Cewerî

HALFIN

19. yüzyılda Kürdistan üzerinde mücadele

BÖLÜM • 2

Birinci bölüm Sayı 84; sayfa 22'de

Bunlar, Kürtler ve Kürdistan hakkında gerçek bilgi elde etmek için gerekli çabayı harcamışlardır. Fakat bu geniş ve derin çalışmalara rağmen maalesef Kürtlerin zengin, cazibeli, çeşitli önemli olaylarla dolu tarih ve edebiyatları, ne Dünya edebiyatına ve ne de Rus edebiyatına layık olduğu bir biçimde girememiştir.

Bu kitabın yazarı, bu boşluğu giderme iddiasını taşımamış. O; 19.yüzyılda Kürt meselesinin uluslararası taşıdığı önemi belirtmeyi hedef almıştır.

Osmanlıların ve İranlıların kendi hudutlarına komşu olan Kürdistan'ı daima işgal altında tutmak için nasıl mücadele ettiklerini ve bu mücadeleye katılan İngiltere ve Rusya'nın oynadığı rolleri belirtmek amacı yazar tarafından belirtilmiştir. Gerek kapitalist devletlerin, gerekse halkın kendi menfaatleri için kullanan Kürt aşiret reislerinin bu ulusun bünyesinde açtığı ekonomik ve sosyal yaraların derinliğini ve bunların sonucu olarak Kürtlerin uluslararası yerini ve en doğal hakkını alamadığını açıklamaya çalışmıştır.

Kitabı hazırlarken, yararlandığım ana kaynaklar beni istediğim kadar tatmin etmemiştir. Çalışmalarında esas olarak aşağıdaki dökümanlardan yararlandım:

Rus yüksek politika arşivi, savaşlara mahsus arşiv, Sovyet merkez devleti tarihi, Sovyet merkez devleti ve Sovyet Gürcistan Cumhuriyeti tarihi arşivi, Çarlık Rusyası'nın diplomasi daireesindeki evraklar ve Rusya'nın gerek Osmanlı devletinde, gerekse İran'da görevlendirilmiş devlet temsilcilerinin bilgileri bu konularda çok önemli dökümanları ve belgeleri kapsamaktadırlar.

İstanbul'da, Erzurum'da, Diyarbakır'da, Bağdat'ta, Tahran'da, Tebriz'de görevli bulunan konsoloslara ve zaman zaman muhtelif yerlere gönderilen heyetler notlarında ve takrirlerinde Kürtlerin muhtelif aşiretlerinin durumlarını, bunların mahalli yönetim ile ilgilerini ve büyük sömürgeci devletlerin Kürt aşiretleri arasında çıkardıkları kargaşalıkları belirtmişlerdir.

İngilizler tarafından yayınlanan "Parlamento Münakaşaları" isimli belgelerde, Osmanlı ve İran hududu ihtilafını konu alan "Mavi Kitaplar" adlı eserden de yararlanmışım ki, bu kitap hudut anlaşmazlığı sırasında İngiltere ve

••• Yıl; 1878 — Kürdistanlılar

Foto; Hildıbranis•••

Rusya'nın oynadığı aktif rolü ve burada yaşayan halkları esas konu olarak ele almıştır.

Bunlardan başka İngiliz konsoloslarının, coğrafi heyetlerinin ve diğer yabancı misyoner ve konsoloslukların çalışmaları ve ele geçen eserleri de ayrıca incelenmiştir. Bu arada Osmanlıca'dan Rusçaya çevrilen Faik Paşa ve diğerlerinin mahkemelerindeki vesikalardan da yararlanmışım.

Şunu ifade etmek gerekir ki, elde edilen bütün vesikalardan gerçeği çıkarabilmek için bir hayli güçlüklerle karşılaşmışım. Bunun da tek sebebi, belge sahiplerinin daima kendi hükümetlerinin çıkarlarına çalışarak meseleleri oduğu gibi yansıtmaktan uzak olmaları ve hiçbir zaman düşmanlıklarının etkisinden kurtulamamalarıdır.

KİTABA GİRİŞ

19. Yüzyılın başlarında Kürt aşiretleri

19. Yüzyıl başlarında Kürdistan, Osmanlı İmparatorluğu ile İran arasında bölüşülmüştü. Bu bölüşme, 16. yüzyılın başlarında Yavuz Sultan Selim'in bu tarafa yaptığı seferde gerçekleşti. Kürdistan'ın batı tarafı Osmanlıların, doğu tarafı ise İranlıların egemenliği altına alındı.

Kürdistan dağlık bir bölge olup, doğusu İran ve Ermenistan dağlarının birleştiği yerlere uzanır. Batısı, Urmiye gölü, Kürdistan dağları silsilesi ve Van'ı içine alır. Güney-doğusu Mezopotamya vadisi, Mardin ovası, Toroslar'ın doğusunu kapsar. Kuzey-batı kısmını Zağros dağları teşkil eder. (Bu sınırların tesbitinde yazar, günün koşullarındaki durumu göz önüne almıştır. Kürdistan'ın bütün sınırlarını tesbit edememiştir.)

Kürtlerin nüfusu 4-5 milyona ulaşır. Bunların Birbuçuk milyonu İran'ın batısında ve İran sınırlarının içindeki doğu Kürdistan'da yaşar. Bir kısmı da İranlılar tarafından sınırları korumak için Safevililer tarafından iskana zorunlu tutuldukları Koçan ve Dergezin'de yaşarlar. Ki burası Horasan'ın kuzeyine düşer. Geri kalan kısmı ise, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde kalmıştır. Kars, Erzurum ve dolaylarında olanlar ise, azınlıkta olan Türkler ve Ermenilerle birlikte yaşarlar. Ermenilerin varlığı göz önüne alınarak, Kürdistan'ın kuzeyine çoğu kez Batı Ermenistan adı verilmiştir. (Yazarın sınır tesbitindeki

yanlışı, nüfus tesbitinde de kendisini göstermektedir. Bu gün bile gerçek bir nüfus sayımı olanağından yoksun olan Kürdistan bölgesinin o günkü koşullarda nüfusu için aynen sınır gibi tahmini bir rakamla anlatması doğaldır. -Yayın evinin notu-)

Kürdistan'ın kuzey-batısında yerleşik olan Kürt aşiretleri şunlardır: Zeylan, Sipki, Celali, Milan, Zaza ve diğerleri.

Orta kısımlarda: Badinan, Zaza, Şıkak, Herki aşiretleri ve diğerleri vardır.

Kürdistan'ın güney-batısında: Barzan, Mekri, Baban (Soran), Caf, Sincabi, Berzenci, Hemavent, Hurman ve Belbas aşiretleri oturmaktadırlar.

Horasan'ın kuzeyinde Cafranlu ve Şadillu aşiretleri yaşarlar. (6)

Kürtlerin iki devlet arasında bölüşümünden sonra gerek İran ve gerekse Osmanlılar egemenlikleri altına aldıkları Kürtlere tam bir yönetim uygulayamıyorlardı. Esas yönetim büyük aşiret reislerinin elindeydi ve Kürtler bu dönemde sadece sözde bu iki devletin yönetiminde sayılıyor-du. Nitekim 17. yüzyılda bağımsız sayabileceğimiz beyliklerin uzun zaman egemenliklerini sürdürdüklerini görüyoruz.... (orijinal kitaptaki dizgi hatasından dolayı okunamadı)

Yine Bitlis merkezi olmak koşuluyla sınırları Van'a kadar uzanan ve başlarında Şerif Bey'in bulunduğu bir beyliğin de egemen olduğunu ve ileride yeri geldikçe anlatılacak olan ihtilalde bunların çok önemli rol oynadıklarını da görüyoruz.

Ayrıca bunlar gibi ya da yarı bağımsız beylikleri ve emirlikleri Revanduz'da, Hakkari'de, Badinan'da, Botan'da ve diğer yerlerde görüyoruz. (8)

Osmanlı ve İran devletlerinin Kürtler üzerinde yüzyıllar boyu devam eden aşırı baskıları gittikçe artıyordu. Kürt aşiretleri feodalite biçiminde yaşıyorlardı. Meslekleri çobanlık, çiftçilik ve o devrin bazı zanaatları idi. Toprağın ve hayvanların büyük kısmı ağaların mülkiyetindeydi. İlkel kabile biçiminin etkisi, hatta günümüze kadar bu ulusun sosyo-ekonomik ve toplumsal hayatında büyük bir rol oynamış ve bir kısım Kürtlerin göçebe olarak yaşamalarını ve bir kısmının da buldukları yerlerde yerleştiklerini görüyoruz.

Yerlerinde devamlı olarak oturanlar şehirciliği tercih ederek, İran'ın ve Osmanlıların tebaası durumunda idiler. Diğer Kürtler göçebe ya da yarı-göçebe olarak kendi sosyal hayatlarının üzerinde önemli rol oynamışlardır. Bir kısmı İranlı-

ların ya da Osmanlılar arasına geçici bir biçimde karışarak, ulusal niteliklerini kaybettiler. Hatta İran ordusunu talim ve terbiye için görevlendirilen İngiliz subayı Ravlinson'un ifadesine göre teba olan Kürtlerin bir kısmı da buldukları yerlere bazen Osmanlıların, bazen de İranlıların egemen olması sonucunda niteliklerini kaybederek, bu iki ulusun içersinde eridiler. (9)

Nisbi bağımsızlıklarını imkan dahilinde koruyabilen Kürtlere oranla diğer Kürtler de Osmanlı, İran ve hatta Kürt beyliklerinin Şiddetli baskı ve sömürüleri altında yaşadılar.

Kürtler hakkında incelemelerde bulunan Rus bilim adamlarından A. Kartsof, yalnız Kürdistan'da gördüğü o acı yönetim biçiminden bahsederek şöyle demektedir:

"Göçebe olmayan Kürtler, dağ eteklerinde yaşıyorlar. Hayvancılık ve çiftçilik ile geçiniyorlar. Osmanlı yönetimine boyun eğerek onların kendilerine reva gördükleri zorunlu askerlik ve çeşitli işkencelere katılıyorlar. Onlara oranla bağımsızlıklarına daha çok sahip olan Kürtler de bunlara tebaa ismini veriyorlar. Bu biçimde olan tebaanın Kürdistan toprakları üzerinde önemli rol oynadıklarına tanık olunmuyor."

Bunun içindir ki, İranlılar ve Osmanlılar savaşlarda kendi askerlerinden daha çok Kürtlerden oluşan ve düzenli bir biçimde askeri talim görmemiş Kürt kuvvetlerine güvenirdiler.

Kürdistan'da Kürtlerden başka azınlıklar da mevcuttu. Ve bunların dini inançları da değişti. Kürtler, genellikle sunni-müslüman, bir kısmı alevi, bir kısmı da zerdüşluğun diğer şark dinleri ile karışımından meydana gelmiş bir takım inançlara sahiptiler. Yine Kürtlerin bir kısmını da yezidi dinine mensup olarak görüyoruz. Ayrıca hristiyan dinine mensup Ermeniler ve Asuriler de bu yerlerde Kürtlerle birlikte görüyoruz. Asuriler bu bölgede dağlık alanlarda yaşarlardı. İran ve Osmanlı hududunda muhtelif yerlere dağılmışlardı. Çölemerik, Gever, Mırgever, Tırgever ve Tiyari bunların sakin oldukları yerlerdi.

Devam edecek

DİPNOTLAR:

- (7) "Uzak Doğu Aşiretleri", sahife 243-244
(8) Vilçevsky, "Kürtler, Türkler, Araplar", sahife 8
(9) Lynch, "Tebriz Gezi Notları", sahife 65

ANK

The Kurdish News Agency

Ajansa Nûçeya Kurd, çav, guh û zimanê tevgera rizgariya netewî û civakiya welatê me ye.

Tiştên te bihist û dîtî bigihîne ANK.

Lêkolînan li ser serpêhatiyên çêbike.

Sûretan bixşîne.

Rêçesop bibîne.

Alîkariya tevgera rizgariya me ya netewî û civakî bike û dengê wê bigihîne gelên cihanê.

Parlamentoyên Ewropa, rêxistinên civakî yê demokrat û weşanan taqîp bike.

Zanyariyên ku dikevin destê te, wergerî kurdî û tirkî li gel rêçesop ji ANK re birêke.

Di civîn û semîneran da amade bibe, binêre.

Pewendiyên xwe bi welat re kûr bike.

Kar bike, ku rêçesop û nûçe bigihîne ANK.

Navnîşan û telefona ANK bide karkerên ku diçin welat û tîr.

Pewendiyên bi ANK re deyne.

Ji dil û can bibe endamê ji yê nûçevanên ANK.

ANK care yekemîne ku bûye navenda nûçeya Kurda.

ANK sazûmanekî ji ya têkoşîna rizgariya netewî-civakiya me ye.

ANK ya me hemûya ye.

Kürt Haber Ajansı ülkemizdeki ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinin gözü, kulağı, dilidir.

Duyduğunu, gördüğünü ANK'ya ilet.

Olayları araştır.

Resim çek.

Belge bul.

Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelemizin dünya halklarına duyurulmasına katkıda bulun.

Avrupa Parlamentolarını, demokratik kitle örgütlerini, basını izle.

Edindiğin bilgileri, kurtçe ya da türkçeye çevirerek belgeleri ile beraber ANK'ya gönder.

Toplantıları, seminerleri izle.

Ülkeyle kurduğun ilişkileri derinleştir.

ANK'ya haber ve belge gönderilmesini sağla.

Ülkeye gidip - gelen işçilere ANK'nın tel. ve adresini ver.

ANK ile ilişki kur.

Gönüllü muhabir ağının bir üyesi ol.

ANK dünyada ilk Kürt Haber Merkezi'dir.

ANK, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelemizin bir kurumudur.

ANK hepimizindir.

TEL:(46)8298332 • FAX:(46)7339554 • TELEX:13142

ADRESS: BOX 70 80, 172 07 Sbb—Sweden

Ajansa Nûçeya Kurd • Kürt Haber Ajansı

□□□ Kurdistan Press'in yaklaşık 3.5 yıllık yayın dönemini kapsayan (1-78) sayıları 3 cild olarak toplandı. Ciltleri isteme koşulları şöyledir:

İskandinavya için
1 Cilt 250 SEK
3 Cilt 700 SEK.

★
Avrupa Ülkeleri
1 Cilt 70 DM
3 cilt 200 DM

★
ABD ve Avustralya
1 Cilt 35 \$
3 Cilt 100 \$

Ciltler isteklilerin adreslerine ödemeli olarak gönderilir. Yukarıdaki fiyatlara posta masrafı dahil değildir.

□□□ Hejmarên Kurdistan Press'e (1-78) yê nêzîkê 3 sal û niv di 3 cildan de hatine berhevkerin. Şertê xwestina cildan weha ye:

Ji bo Skandinavya
1 Cild 250 SEK
3 Cild 700 SEK.

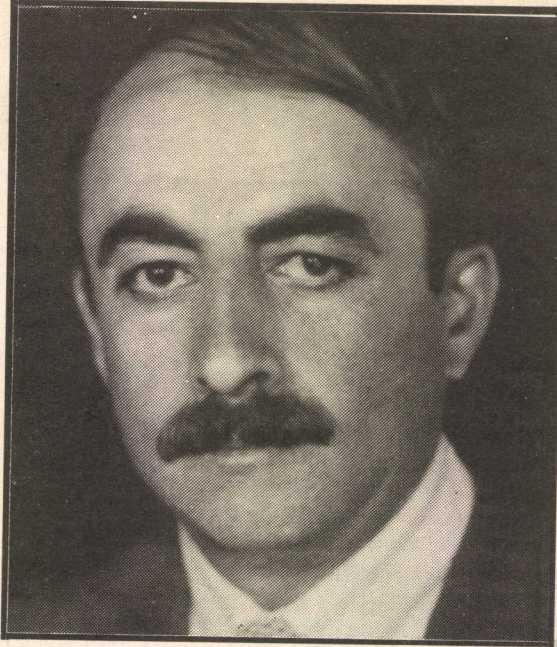
★
Welatên Ewropa
1 Cild 70 DM
3 Cild 200 DM.

★
Amerîka û Awustralya
1 Cild 35 \$
3 Cild 100 \$

Kesên ku bixwazin cil bikerin, dikarin bi rêya poste bi dest xin. Mesrefa postê ne di nav bûhayê jorin de ye.

İsteme Adresi • Navnîşana Xwestinê

BOX 70 80, 172 07 Sundbyberg - SWEDEN

İbrahim Döner (1951 - ....)

“Min dane ber gûlan bêbextan, keysperestan bi hirs, bi tirs bê mehkeme û bê pirs. Li serê çîyan, li Gelî yê Kêsan wext-wextê limêja îne ez dirêjbûm li nava xwîwê birano.... ez hatime lêdan bila saxbin mêrxasên Kurdistan.”

Welatparêzê hêja û merxas Mela İbrahim, roja 28 êlûnê 1990 da bi destê dijminê xwîwxwar hate qetilkirin. Emê di tekoşîna gelê xwe de bidine jîyandan.

Hevalên wî

Cemal Saygılı • Celal Bağoğlu • Veysi Zeydanhoğlu
M.Şirin Akbay • Ali Döner • Bedirhan Epözdemir

SOLIDARITETSAFTON

NAVNÎŞANA XWESTINÊ
Weşanên AZA
Gemeenteplein 32
3200 Kessel-Lo • BELGIE

DÜZELTME

1—) 26.09.1990 tarihli 84. sayıda, Atina • ANK rumuzlu haberde hatalar vardır. Doğrusu aşağıdaki gibidir:

a- Birinci makalade yazarın ismi Yorgo Baca, ikinci makaledeki yazarın ismi Nikos Fotiu'dur. Her iki makalenin de yer aldığı yunan dergisinin ismi ise Avti'dir.

b- Yine 8. sayfada yer alan, “PASOK VE DOLARLAR” başlıklı haber, Atina ANK'ın değil, adı geçen Avti dergisinin 446. sayısında yer alan haber-yorumun tarafımızca yapılan çevirisidir.

Atina • ANK

2—) Geçen sayımızın 23. sayfasında yer alan ölüm ilanında, yanlış bilgilendirme sonucu Zeki Aktaş'ın doğum tarihi 1950 olarak yazılmıştır. Doğrusu 1963'dür. Düzeltir, özür dileriz.

KURDISTAN PRESS

KURDISTAN PRESS
rojnameya 15 rojin | 15 günlük gazete

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Orhan KOTAN. 08-984743
Redaktion sekreterare
Çetin ÇEKO. 08-298332
Tryckeri:
Svenska Tryck Centralen

Postadress: Box 7080, 17207 Sundbyberg
Besökadress: Örsvängen 6C, Hallonbergen
Tlf: [46] 8 - 29 83 32
Telex: 131 42 ANK S
Telefax: 08 - 733 95 54
Postgiro: 4151269 - 0

Kurdisk - Turkisk Tidning
Utkommer varannan vecka
Nummer; 85 (13-14)
26 Oktober 1990

ISSN 0283 — 4898

İki Almanya dünya siyasi haritasını değiştirerek birleşti

"Kapital Doğu'yu yedi"

"Büyük Almanya İmparatorluğu" hayali 41 yıllık bir aradan sonra, Ekim ayının 3'ünde yarı sevinç ve yarı endişe ile gerçekleşti!

Alman faşistlerinin açtığı savaşla 20 milyon insanın ölümüne ve 50 milyon insanın sakat kalmasına sebep olan 2. Dünya savaşı, biri "Demokratik" diğeri "Federal" olmak üzere iki Alman devletinin kurulmasına yol açmıştı. 41 yıllık aradan sonra bu iki devlet 3 Ekim Çarşamba günü Berlin'de yapılan törenlerle tekrar birleşti.

Son iki yıl içinde bütün Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan hızlı değişimler, Doğu Almanya'da (DDR) geç başlamış, ancak kısa bir süre içinde diğer ülkeleri geride bırakan bir süratle umulmadık gelişmelere sahne olmuştu. Geçtiğimiz yıl "Berlin Duvarı"nın yıkılmasından sonra atılan hızlı adımlar Batı Almanya'nın, DDR'i bünyesine alma noktasına varmıştı. Son olarak ABD, SSCB, Fransa ve İngiltere'nin Her iki Almanya ile ilgili koşulları ortadan kaldırmaları ile DDR'in Batı'ya katılması önündeki bütün engeller de ortadan kalkmıştı.

DDR'de yapılan genel seçimlerden sağ partiler büyük bir başarı ile çıkmışlardı. Birleşmenin önündeki engellerin ortadan kalkmasıyla iki Almanya 3 Ekim günü birleşerek, tek devlet haline geldi. DDR'in Batı'ya iltihakı biçiminde gerçekleşen bu birleşme 3 Ekim günü resmen yürürlüğe girdi. Böylece son kez Yalta'da çizilmiş olan dünya siyasi haritasında ilk değişiklik de sarsıntılarla hayata geçmiş oldu.

Birleşmenin gerçekleştiği günlerde Berlin'de Doğu ve Batı Alman faşistleri gövde gösterisi yaparak, ünlü Brandenburg kapısını kırmaya çalıştılar. Öte yandan birleşmeye karşı çıkan sol gruplar ise, aynı gün saat 14'de Batı Berlin'in Oranien meydanında toplanarak, "Büyük Almanya Aptallığına Karşı" adı altında birleşmeyi kınayan bir miting düzenleyerek Doğu Berlin'e yürüdüler.

İki Almanya'nın birleşmesi ile ilgili Batı Almanyalı bir kadın şu yorumu yapıyordu: "Kapital Doğu'yu yedi!" Eski DDR'de siyasi rejim ve atmosferin değişmesiyle, hayatın ekonomik ve sosyal akışı da değişmeye başladı. Daha şim-

diden eski Demokratik Almanya'nın sokaklarındaki sosyalist içerikli slogan ve kültürel afişler, yerlerini Marlboro, Coca Cola, porno resimli afişlere bırakmaya başladı.

Eski Demokratik Almanya ile Batı Almanya'daki iki haftalık gezimiz süresi içerisinde kendileriyle konuştuğumuz Almanlar, birleşmenin oldukça aceleyle getirildiğinde hemfikir görünüyorlar. Daha şimdiden birliğin uzun vadede yaratacağı ekonomik ve sosyal sorunların endişesi, Alman milliyetçi duygularından daha ağır basmakta. Geçen yıl duvarı ve tel örgüleri yıkarak, 100 Alman markı için kilometrelerce kuyruk oluşturan Doğu Almanların bugün eski sevinç ve coşku yerine, yarın nelerin olacağı endişesini taşıdıkları görülmekte. Kuşkusuz bu işten zarara çıkacak olanlar Doğu'nun emekçileri. Çünkü eski DDR, dünyanın en fazla sosyal güvenlik haklarının olduğu devletlerden biri durumundaydı. Sosyalist olduğu gerekçeyle işinden atılan 24 yaşındaki elektronik mühendisi bayan Susanne Morgenroth'ın dediği gibi, kendilerine özgürlük diye sunulanın sonuçta pornonun serbest bırakılması ve hayat kadınlarının çoğalması oldu.

Demokratik Almanya 1988'de, enflasyonu önlemek ve günlük ihtiyaç maddelerinin fiyatlarının sabit kalmasını sağlamak için devlet bütçesinden 50 milyar doğu markı harcamıştı. Aynı yıl sağlık ve sosyal hizmetler dalına 26 milyar mark, eğitim ve öğretime ise 15 milyar mark harcadı. Bilindiği üzere Demokratik Almanya'da sağlık, eğitim gibi önemli temel hizmetler parasız durumdaydı. Kültürel faaliyetler, ulaşım, elektrik, kira vb. giderler de oldukça ucuz bir yekün tutmaktaydı. Ev kiralari 40 yıl boyunca sabit kalırken, bir işçi gelirinin sadece % 3'nü kira için harcamaktaydı.

Demokratik Almanya'nın tarihten silinmesini affedilmez büyük bir suç olarak niteleyen Doğu Alman Doktor Karin Monsbakken, "devletin bu kadar harcama yapmasının büyük bir hata olduğuna" işaret ederek, "oysa o paralar yeni teknolojik alanlara yatırılıp, toplumun gelişmesine katkıda bulunulabilirdi" demekte.

İki Almanya'nın birleşmesi ardından dikkat çeken başka bir konu da, Demokratik Almanya'nın 105 geri kalmış fakir ülkede sürdürmekte olduğu toplam 3600 yardım projesinin felce uğratılması. Bonn hükümeti ani bir kararla tüm yardım projelerini durdurmaya başladı. Nikaragua'nın beşkenti Managua'daki Karl Marks Hastanesi'ndeki gönüllü Doğu Alman sağlık görevlileri alınan bu karar uyarınca geri çekildiler.

Birleşmenin kurbanı olacak diğer bir grup ise, Almanya'da yaşayan milyonlarca yabancı. Kendileriyle görüştüğümüz yabancılar, yıllarca çalıştıkları iş yerlerinden kendilerinin çıkarılarak yerlerine Doğu Almanların alınmakta olduğunu söylüyorlar. Yabancılar arasında işsizlik oranında artış olurken, en kötü işlerde köle gibi çalışan "kaçak işçi"lere polis tarafından dokunulmazken, şimdiki yapılan sıkı kontrollerle bu "kaçak" işçilerin yerlerine Doğu Almanlar alınmakta. Yeni çıkacak Yabancılar Yasasının bir maddesi de ömrünü Alman işyerlerinde tüketen yabancı işçilerin "kanuni işçiler" olduklarını gösterecek bir kartın yakalarına takılması..

Birleşmenin getireceği ekonomik, sosyal sorunlar ve işsizliğin yaratacağı hoşnutsuzlukların Neo Naziler tarafından kullanılacağına kesin gözüyle bakılmakta. Bu durumu faşistlerin gelişip güçlendiği 1930'ların Almanyasına benzetmek, biraz abartma olabilir, ama faşist hareketin her geçen gün daha da güçlendiği gözle görülür bir hal almakta.

İki Almanya'nın birleşmesinden sonra, artık Doğu kesiminde de faaliyetlerini yasal bir şekilde yürüten Neo Naziler, özellikle son bir yıl içinde gelişmeleri ve gruplar halinde sokaklara dökülerek yabancılara saldırmalarına devlet tarafından göz yumulmakta. Doğu ile Batı'nın birleşme planları yapılırken, her iki tarafın Nazileri de bir çatı altında birleşmeye yönelik faaliyetlerine hız verdiler. Geçtiğimiz Ocak ayında, "Doğu'da Çalışma Planı" adı altında gizli bir broşür Naziler tarafından basılarak taraftarlarına dağıtıldı. Doğu Alman faşistlerinin legal örgütü olan "National Alternativ" Batı'daki kardeş yan örgütleri "Deutsche Alternativ"le oluşturdukları "Neue Front" (Yeni Cephe) de birlikte yer aldılar. Bu örgütün liderliğine ise, daha önceleri Batı Almanya'da faşist eylemlerinden ötürü defalarca yakalanıp serbest bırakılan 36 yaşındaki Michael Kuhnen getirildi.

Kimsenin bu kadar hızlı bir şekilde gerçekleşeceğini tahmin edemediği Doğu - Batı birleşmesi, dünyanın başka bölgelerinde krizlerin yaşandığı bir döneme denk geldi. Birleşik Almanya oluştu ama, birleşme sonrası nelerin olacağı ise hala merak konusu olmaya devam ediyor.

Ronî Alasor
Berlin